

Ouderbetrokkenheid

nummer 13-juni 2012

Colofon

ISBN/EAN 978-90-5563-118-6

ISSN 1875-4392

NUR 100

Titel

Ouderbetrokkenheid

Auteurs

Jeroen Aarssen, Sandra Beekhoven, Kees Broekhof, Hans Cohen de Lara,
Karin Hoogeveen, Laura de Jong, Sjak Rutten, Frank Studulski,
Heleen Versteegen
Dré van Dongen (Inspectie van het Onderwijs)

Redactie

Karin Hoogeveen

Tekstredactie

Elise Schouten

Uitgave

Sardes

Reeks

Sardes Speciale Editie, nummer 13, juni 2012

Vormgeving ontwerp

www.bureau-opstand.nl

Opmaak en druk

Drukkerij De Gans

Foto's

Wilbert van Woensel (www.humantouchphoto.nl)
Van Ostadeschool Den Haag

Ouderbetrokkenheid

Louis Steeman (Directeur Sardes)

Voorwoord

Toen ik in 1952 naar de kleuterschool ging, was vanaf de eerste dag duidelijk: school en thuis waren twee gescheiden werelden. School was school, thuis was thuis. Leren deed je op school. Opvoeden gebeurde thuis. Toen in klas vijf mijn schoolprestaties achterbleven bij de verwachtingen van mijn vader, werd ik dan ook van school gehaald en naar een andere school gestuurd. De school had gefaald. Geen van beide partijen deed pogingen om samen tot betere resultaten te komen.

‘Het leven wordt vooruit geleefd en achteruit begrepen’ leerde ik van één van mijn leermeesters. En inderdaad, nu 60 jaar later, zie ik dat de wereld van ouders en kinderen in die tijd was opgedeeld in min of meer gescheiden domeinen of leefwerelden. De kerk, de school, de bibliotheek, de politie, de bewaarschool, de ‘grote school’; elke organisatie had zijn eigen taak en functie. Kernopdracht was om die taak of functie goed uit te voeren.

De afgelopen decennia vond een verschuiving plaats, waarbij de focus minder kwam te liggen op de taak of functie van de organisatie en meer op de persoon die van de organisatie gebruikmaakt. De leerling en zijn of haar ontwikkeling komt steeds meer centraal te staan. Die ontwikkeling is een zaak van al die organisaties. Verbinden, verbinden, verbinden is dus het motto. Ieder draagt bij aan een gemeenschappelijke opdracht of ambitie en die is: een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van jonge mensen.

Logisch dat er nu zoveel aandacht is voor ouderbetrokkenheid. Ouders kunnen bijdragen aan het leren van hun kinderen en de school is betrokken bij de opvoeding van de leerlingen. Een van de kerntaken van scholen is nu dat zij leerlingen opvoeden tot actief burgerschap. Mijn vader zou 60 jaar geleden gezegd hebben: “Waar bemoeien ze zich mee!”

Het is een spannende zoektocht waarbij school en thuis elkaars domein betreden, op zoek naar afstemming. De gemeenschappelijke vraag is: hoe kunnen we elkaar steunen in het leveren van een bijdrage aan het leren en de ontwikkeling van onze kinderen? Daarbij is ook de vraag naar begrenzing belangrijk: wat hoort wezenlijk tot het domein van het gezin en wat tot het domein van de school?

Dan mag niet de vraag vergeten worden wat tot het domein van het kind zelf behoort. Mijn kleindochter Lieke had onlangs een mooie definitie voor ‘geweten’: “Het geweten”, zei ze, “is een stem in je die zegt wat je moet doen en wat je niet moet doen, behalve op school, want dan zegt de juf het.” Voor mij geeft ze daarmee feilloos aan dat het uiteindelijk om haar gaat, maar ze aanvaardt dat de juf een eigen rol vervult, die blijkbaar belangrijk voor haar is.

In deze special leest u hoe ouderbetrokkenheid ertoe doet om kinderen en jongeren maximale ontwikkelingskansen te bieden. Er komen veel partijen aan bod: de OECD vanuit internationaal perspectief, het ministerie van OCW, gemeenten, scholen, VVE-instellingen en de ouders. De special brengt u op de hoogte van het actuele beleid, laat zien hoe er momenteel aan ouderbetrokkenheid gewerkt wordt en geeft ideeën en praktijkvoorbeelden. Een factsheet laat zien wat we uit onderzoek weten over de wijze waarop ouderbetrokkenheid kan bijdragen aan afstemming en verbinding tussen ouders en school met het doel bij te dragen aan de ontwikkeling van kinderen tot zelfstandige, gewetensvolle mensen.

Inhoud

Redactioneel 9

Karin Hoogeveen

‘Wij doen veel voor de school en de school doet veel voor ons’ 12

Ouders en de Van Ostadeschool in Den Haag

Karin Hoogeveen

Naar een samenhangend gemeentelijk ouderbeleid 17

Toenemende aandacht voor positie ouders op lokaal niveau

Sjak Rutten en Frank Studulski

Ouders en school samen 23

Het beleid van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Karin Hoogeveen

Op zoek naar de beste ouderbetrokkenheid 26

Interview met Hans Christiaanse

Karin Hoogeveen

Een gereedheidskist voor beleidsmakers 30

Ouderbetrokkenheid in de voor- en vroegschoolse periode in internationaal perspectief

Jeroen Aarssen

Betrokken ouders in Utrecht-Overvecht 35

Het ouderbeleid van Cumulus Welzijn

Heleen Versteegen

Inspectie beoordeelt oudercomponent VVE 40

Bestuursafspraken ouderbetrokkenheid G4-G33

Dré van Dongen

Investeren in ouders; voorwaarde voor passend onderwijs 46

In gesprek met Jo Hermanns

Sandra Beekhoven

Wat werkt? 50

Factsheet ouderbetrokkenheid

Kees Broekhof en Hans Cohen de Lara

Karin Hoogeveen (Sardes)

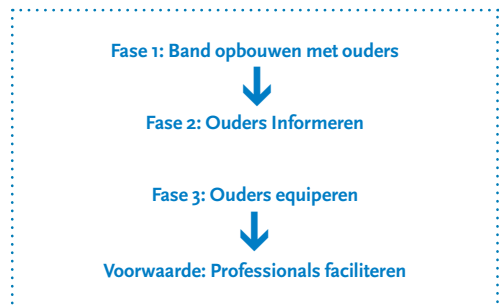
Redactioneel

Ouderbetrokkenheid staat in de spotlights. De Onderwijsraad adviseert in 2010 om te investeren in partnerschap tussen ouders en school. In het najaar van 2011 stuurt de minister van onderwijs, Marja van Bijsterveldt een brief aan de Tweede Kamer over ouderbetrokkenheid met een vervolgbrief in maart 2012. In de afspraken die de minister onlangs heeft gemaakt met de grote gemeenten over de kwaliteit van VVE, zomerscholen en schakelklassen, komen ouders prominent naar voren. In onderzoek, in de media, in gesprekken op peuterspeelzalen, kinderdagverblijven en op scholen, telkens weer duikt het thema ouderbetrokkenheid op.

Maar wat verstaan we nu precies onder ouderbetrokkenheid? We maken onderscheid tussen ouderparticipatie en ouderbetrokkenheid. Ouderparticipatie is de inspraak van ouders in de instelling of de school. Ouderbetrokkenheid bestaat uit: het informeren van en communiceren met ouders, ouders die hand- en spandiensten voor de peuterspeelzaal, het kinderdagverblijf of de school verrichten en ondersteuning van ouders in de manier waarop ze thuis hun kind kunnen stimuleren.

Uit onderzoek blijkt dat deze laatste vorm van ouderbetrokkenheid ertoe doet en van invloed is op de ontwikkeling van kinderen en jongeren. Zowel peuterspeelzalen, kinderdagverblijven en scholen als ouders zorgen voor optimale ontwikkelingskansen door kinderen thuis en daarbuiten een inspirerende leef- en leeromgeving te bieden. Instellingen en scholen ondersteunen ouders daarbij. Dat gaat niet vanzelf. Pas nadat er een relatie is, gebaseerd op wederzijds vertrouwen, kunnen VVE-instellingen en scholen ouders ondersteunen in de wijze waarop ze thuis met hun kind kunnen praten, spelen en lezen. Sardes hanteert een fasemodel. Het begint met een band opbouwen met ouders, waardoor zij geïnteresseerd raken en open staan voor informatie. De volgende stap is dat VVE-instellingen en scholen

ouders informeren over wat zij doen voor de kinderen en communiceren over kinderen. Een derde stap is dat de instelling of school ouders hulp en ondersteuning geeft bij wat zij thuis kunnen doen. Een belangrijke voorwaarde bij dat alles is dat pedagogisch medewerkers en leerkrachten hiervoor gefaciliteerd worden.

In deze Sardes Speciale Editie belichten we het onderwerp ouderbetrokkenheid van verschillende kanten. We doen dat vanuit het perspectief van de missie van Sardes: kinderen maximale ontwikkelingskansen bieden. Daarbij komen veel partijen aan de orde en loopt samenwerking tussen die partijen als een rode draad door de artikelen. Voor het aanbrengen van een doorgaande lijn in ouderbetrokkenheid in de VVE bijvoorbeeld, is samenwerking tussen voor- en vroegschool noodzakelijk. Voor een samenhangend aanbod op

het gebied van opvoedingsondersteuning is samenwerking tussen consultatiebureaus, welzijnsinstellingen en het Centrum voor Jeugd en Gezin nodig. De gemeente is een geschikte partij om de regie te voeren en te faciliteren, bijvoorbeeld door een stedelijke werkgroep ouderbeleid in te richten en instellingen middelen te geven om een oudercoördinator aan te stellen.

Hoe de gemeente Den Haag en de Van Ostadeschool dat hebben opgepakt is te lezen in het eerste artikel. We schetsen hoe deze brede buurtschool de ouders bij de school betreft. De school legt de lat hoog: voor de leerlingen, voor de ouders en voor zichzelf. Door veel te investeren in ouders en hoge verwachtingen te hebben, zijn mooie resultaten bereikt.

Gemeenten gaan in de toekomst nog meer dan nu over de jeugd. Dat betekent dat zij zich moeten bezinnen op de positie van ouders. Hoe zorgt de gemeente voor een samenhangend en effectief ouderbeleid? Welke instrumenten wil en kan de gemeente inzetten? De term 'kindvriendelijke gemeenten' spreekt tot de verbeelding. In zo'n gemeente wil iedereen die kinderen heeft immers wonen. Dat begint bij goed onderwijs en ouders die vertrouwen hebben in het onderwijs, zo betogen Sjak Rutten en Frank Studulski. Zij schrijven over de taken die de gemeente heeft en geven een aantal voorbeelden. Ook een ouderadviesraad komt aan de orde, een gemeentebreed overleg waar ouders hun stem kunnen laten horen.

Het ministerie neemt ouderbeleid serieus en het lijkt wel of 2012 uitgeroepen is tot het jaar van ouderbetrokkenheid. De minister maakt een tour door Nederland, zet sociale media in en houdt aan het einde van dit jaar een slotconferentie over ouderbetrokkenheid. Dit beleid staat centraal in de derde bijdrage. Hans Christiaanse, gedetacheerd bij het ministerie van OCW en lid van het programmeamteam Ouderbetrokkenheid, vertelt hoe hij betrokken is geraakt bij ouderbetrokkenheid en hoe dat is verweven met zijn eigen biografie. De driedeling: een band met ouders opbouwen, ouders informeren en ouders equiperen is terug te zien in het interview met hem. Het blijkt dat alle ouders, of zij nu hoog of laag opgeleid zijn, behoef-

te hebben aan materiaal om thuis met hun kind aan de slag te gaan. Christiaanse zet uiteen op welke manier het ministerie van OCW deze en andere zaken rond ouders oppakt.

Het blijkt dat alle ouders, of zij nu hoog of laag opgeleid zijn, behoefte hebben aan materiaal om thuis met hun kind aan de slag te gaan.

Internationaal krijgt de rol van ouders aandacht in *Early Childhood Education and Care*. Jeroen Aarssen was op de OECD-conferentie in Oslo eind 2011 waar Sardes een bijdrage leverde met een 'state of the art' over Nederland. Het internationale beleid hanteert de term *policy levers*: 'hendels' die we in de goede stand moeten zetten om ervoor te zorgen dat de kwaliteit van voor- en vroegschoolse educatie optimaal is. Een van deze hendels is het betrekken van ouders en gemeenschappen bij de opvoeding van kinderen. Voorbeelden uit Schotland en Noorwegen laten zien hoe dat kan.

Heleen Versteegen beschrijft wat welzijnsinstellingen kunnen doen om ouders te ondersteunen bij de ontwikkelingsstimulering van hun kind. In de gemeente Utrecht hebben de instellingen de handen ineen geslagen en is een doorgaande lijn ontwikkeld in het aanbod voor ouders, dat meegroeit met de leeftijd van het kind. Een oudercoördinator van Cumulus Welzijn heeft het overzicht over het aanbod en zorgt ervoor dat iedereen op de hoogte is van de verschillende activiteiten voor ouders.

De VVE-instellingen die onder Cumulus Welzijn in Utrecht vallen, hebben inmiddels ervaring met de bestandsopname VVE van de Onderwijsinspectie. Daarbij is er specifieke aandacht voor de rol van ouders. Waarom eigenlijk? En hoe heeft de Inspectie hieraan invulling gegeven? Dré van Dongen, werkzaam voor de Inspectie, zet dit uiteen aan de hand van het toezichtkader van de Inspectie.

De wet Passend Onderwijs lijkt de positie van ouders te versterken. De praktijk zal echter moeten uitwijzen hoe een en ander zal uitwerken. We vroegen aan Jo Hermanns hoe hij hier tegenaan kijkt. Hij mist een duidelijke visie van de overheid als richtlijn voor de samenwerkingsverbanden, waarin meer is uitgewerkt hoe ouders en scholen kunnen samenwerken. Desondanks gelooft hij dat de wet kansen biedt, want ook hij vindt, zoals we al eerder stelden, dat alles staat of valt bij een goede, werkbare relatie tussen school en ouders. Als die

er is, zullen ouders en school in goede samenwerking oplossingen vinden voor kinderen met problemen vanuit het gedeelde belang: het belang van het kind.

Tot slot presenteren Kees Broekhof en Hans Cohen de Lara de factsheet Ouderbetrokkenheid 'Wat werkt'.

Voor vragen of opmerkingen over deze speciale editie: Karin Hoogeveen (k.hoogeveen@sardes.nl)

Karin Hoogeveen (Sardes)

Ouders en de Van Ostadeschool in Den Haag

‘Wij doen veel voor de school en de school doet veel voor ons’

In opdracht van de gemeente Den Haag onderzocht Sardes het ouderbeleid van zestig scholen die in het kader van het project *Meer Kansen Met Ouders* van de gemeente extra geld krijgen. Op tien scholen interviewden we directies, oudercoördinatoren, leerkrachten en ouders. Eén van die scholen was de Van Ostadeschool in de Haagse Schilderswijk, waar ouders sterk zijn betrokken bij de school. We spraken met adjunct-directeur Rudy van der Bovenkamp, die verantwoordelijk is voor het ouderbeleid. We blikken terug en kijken hoe het er op dit moment – mei 2012 – voor staat.

De Van Ostadeschool is een brede buurtschool met bijna 400 leerlingen in de Schilderswijk in Den Haag. De school heeft een belangrijke plaats in de wijk en hecht veel waarde aan samenwerken met andere instanties in de wijk. Ook samenwerking met ouders staat hoog in het vaandel. Het team stimuleert ouders om op school te komen praten over wat zij belangrijk vinden en te komen kijken wat er op school gebeurt. De school wil graag een grote inzet van ouders. Zij verwacht dat ouders hun kinderen helpen zodat ze optimale leerresultaten behalen.

Brugfunctie

De Van Ostadeschool heeft een actieve oudercommissie. We praten met een aantal leden van deze commissie om een beeld te krijgen van de manier waarop ouderbetrokkenheid op deze school gestalte krijgt. Op de vraag wat de ouders ertoe aanzette om lid te worden van de oudercommissie, vertellen zij dat zij persoonlijk zijn aangesproken door de oudercoördinator. “We zijn erin gerold, je werd gevraagd en je stapte erin.”

Ouders nemen een speciale plek in op onze school. Samen met de ouders willen we werken aan de ontwikkeling van onze leerlingen. De school heeft een grote groep betrokken ouders. Er is een zeer betrokken oudercommissie en medezeggenschapsraad die de leerkrachten ondersteunen op diverse gebieden. Zij organiseren feesten en denken mee over de toekomst van de school en de wijk. De oudercommissie vergadert zes keer per jaar. De school vindt het belangrijk dat ouders betrokken zijn, omdat zij essentieel zijn bij de ontwikkeling van hun kind. De Van Ostadeschool heeft een zeer goede naam op het gebied van ouderbetrokkenheid.

Bron: www.vanostadeschool.nl

Foto: Van Ostadeschool

Inmiddels hoeven er geen ouders meer te worden gevraagd, want er is nu veel belangstelling voor de oudercommissie. De commissieleden voeren zelfs selectiegesprekken met andere geïnteresseerde ouders. Daar zit een directielid bij, zodat de ouders leren hoe zij dergelijke gesprekken kunnen voeren. “Het moeten geen kruisverhoren worden”, licht Rudy toe. “De school blijft eindverantwoordelijk en moet de regie blijven voeren.” Hij vindt dat de oudercommissie zich goed ontwikkelt en ziet dat deze ouders kritischer worden, naar de school, maar ook naar elkaar.

Waarom vinden de ouders het belangrijk om in de oudercommissie te zitten? Daarover hoeven ze geen seconde na te denken: “Je kunt meer betekenen voor je kind en eigenlijk voor alle kinderen. Het is fijn om wat te kunnen doen voor de school. Een voordeel is dat je dichtbij het vuur zit. Je weet altijd precies wat je kinderen aan het doen zijn en je bent altijd de eerste die weet wat er gebeurt. Het is heel prettig om als een soort brug te kunnen fungeren tussen de ouders en de school.”

Ook de leerkrachten waarderen het zeer dat de oudercommissie een brugfunctie vervult tussen school en ouders.

Hoe zorgt de school ervoor dat andere ouders weten wat de oudercommissie doet en wie er in zitten? “We worden aan het begin van het

schooljaar op een ouderavond aan andere ouders voorgesteld en er hangt een foto van ons in de gang”, vertellen de ouders niet zonder trots. “We staan op het schoolplein. Er komen moeders in de klas naar je toe, want die vragen gemakkelijker iets aan andere moeders dan aan de leerkracht. Ook kunnen wij voor ze vertalen in het Turks of Marokkaans.”

Levert het ouders ook persoonlijk wat op om zo actief te zijn op school? Dat blijkt zeker het geval. De ouders waarderen het dat ze meer contact krijgen met de leerkracht van hun kind. Ook leren ze veel van het meedraaien in de oudercommissie: “Je krijgt heel veel zelfvertrouwen door de vergaderingen. Het notuleren en voorzitten gebeurde eerst door leerkrachten, maar dat hebben we nu zelf overgenomen. Daardoor zijn we veel zelfstandiger geworden.”

Opbrengstgericht werken

Op de website van de school staat: ‘De Van Ostadeschool is een sterk opbrengstgerichte school. Dit houdt in dat de school erg veel belang hecht aan goede resultaten.’

We vragen de ouders of ouderbetrokkenheid ertoe doet als het gaat om de resultaten van de kinderen. De ouders zijn daarvan overtuigd: “In het begin moesten we er moeite voor doen, maar nu krijgen we steeds meer ouders mee. Er zijn veel actieve

ouders en het gaat steeds beter met de school. Dat zie je ook aan de resultaten van de kinderen. We hebben steeds betere resultaten en hogere citoscores.”

We nemen dat natuurlijk graag aan, maar wat is het oordeel van de inspectie? In het laatste rapport (2012) concludeert de inspectie dat de kwaliteit van het onderwijs op deze school van voldoende tot goed niveau is. De leerresultaten aan het eind van de basisschool zijn goed en op tussenmomenten voldoende. De inspectie spreekt met name haar waardering uit voor de inzet van de school om een heldere schoolorganisatie en doelgericht leerproces te realiseren. In meerdere opzichten is de Van Ostadeschool een goed voorbeeld voor de wijze waarop een school haar onderwijs kan aanpassen aan de leer- en opvoedingsbehoeften van de leerlingenpopulatie, in dit geval kinderen van lageropgeleide anderstalige ouders, zo lezen we in het inspectierapport.

“Er wordt echt iets gedaan met wat wij inbrengen.”

De leerkrachten zijn ervan doordrongen dat alles op alles moet worden gezet om de resultaten van de leerlingen te verbeteren. Dat wordt echt gedeeld in de school, zo geven zij aan. De ouders spelen daarbij een belangrijke rol: “Als je de ouders meekrijgt, dan levert dat meteen resultaat op bij de kinderen. Ouders weten soms niet wat je eigenlijk allemaal moet doen met kinderen, hoe je ze kunt stimuleren, dus daar ligt een taak voor de school.”

Dat de school ervan overtuigd is dat ouderbetrokkenheid een positieve invloed heeft op de leerresultaten, blijkt ook uit het feit dat het thema ‘ouders’ op elke studiedag aan de orde wordt gesteld. De ouders vertellen: “Tijdens rapportbesprekingen en informatieavonden wordt door de school aangegeven hoe belangrijk ondersteuning van het kind is. Leerkrachten leggen uit hoe je als ouder thuis je kind kunt ondersteunen in zijn ontwikkeling. Je krijgt veel praktische tips van de leerkrachten.”

Houding van de school

Tegenwoordig kunnen ouders op vrijwel elke school aanwezig zijn, bijvoorbeeld bij rapportbesprekingen, voorlichtingsavonden, feesten en presentaties. De opkomst is echter niet altijd even groot. Hoe komt het dat het de Van Ostadeschool zo goed lukt om ouders te betrekken? Volgens de ouders heeft dat alles te maken met de houding van de directie, de oudercoördinator en het team. De ouders voelen zich serieus genomen en gehoord: “Er wordt echt iets gedaan met wat wij inbrengen. Ik vind dat deze school fijn is, we mogen alles, kunnen alles. Alles is bespreekbaar. Ook de directeur is makkelijk aanspreekbaar, het is allemaal heel laagdrempelig.”

Daarnaast speelt mee dat de school hoge verwachtingen heeft van kinderen en ouders. De school gelooft in hun capaciteiten en straalt dat uit. “Wij leggen de lat hoog” zegt Rudy van der Bovenkamp.

De school hecht belang aan huisbezoeken. Regel is dat een leerkracht minstens één keer de ouders ontmoet. Als ouders in groep 3 niet op de ouderavond zijn gekomen, dan krijgen zij een huisbezoek. Ook daarna, in de hogere groepen, worden huisbezoeken afgelegd, al gaat het dan vooral om het bespreken van problemen met het kind. Hoewel niet elke leerkracht staat te springen om op huisbezoek te gaan, vinden de leerkrachten het wel belangrijk: “Huisbezoek kost veel tijd, maar levert veel op, want je snapt de situatie, de ouders en de kinderen daardoor beter.” De leerkrachten merken dat de ouders het waarderen. Ook de kinderen vinden het heel belangrijk dat de juf of meester thuis komt, ze vertellen erover in de klas.

Activiteiten voor ouders

De school biedt ouders in samenwerking met de peuterspeelzaal cursussen aan. Dat kunnen opvoedcursussen zijn, maar er wordt ook een cursus Nederlandse taal gegeven. De ouders die wij spraken volgen ook cursussen, bijvoorbeeld de cursus voor overblijfvouders, waarvoor ze een certificaat hebben gekregen en de cursus ‘Ouderparticipatie’. Wat hebben ze in die laatste cursus

Foto: Van Ostadeschool

geleerd? “Hoe je met je kind om moet gaan, op school, in de vrije tijd en thuis. En bijvoorbeeld ook hoe het Nederlandse onderwijssysteem in elkaar zit. Dat is handig, je leert belangrijke dingen.” Daarnaast organiseert de school regelmatig thema-avonden voor ouders over verschillende onderwerpen die te maken hebben met de ontwikkeling van kinderen. De thema’s worden deels door de oudercommissie aangedragen en deels door het team.

Rudy vertelt dat de school de cursussen gaat inperken, omdat het niet meer in de filosofie van hun ouderbeleid past om elke keer mensen van buiten te laten vertellen wat voor ouders belangrijk is. “Ook is het niet zinvol om elk jaar een cursus ouderbetrokkenheid te organiseren. Ouders hebben hun kind immers acht jaar op school. De bedoeling is dat de kennis die ouders eerst opdeden in de cursus, nu wordt vervlochten in alle andere activiteiten voor ouders en dat daar een doorgaande lijn zichtbaar gaat worden.”

Het ontwikkelen van een dergelijke doorgaande lijn heeft alles te maken met recente ontwikkelingen in het kader van de brede buurtschool. De afgelopen maanden is samen met de kernpartners hard gewerkt aan een gezamenlijk ouderbeleid. Na het vaststellen van een gedeelde ambitie, zijn doelen opgesteld en is een werkwijze ontwikkeld. De maand april is uitgeroepen tot ‘de maand van

het opvoeden’. Een werkgroep, bestaande uit ouderexperts van de school, de bibliotheek, Zebra welzijn, Stichting Jeugdwerk, politie Haaglanden en NextProjecten, organiseerde allerlei activiteiten en op 23 april was er een gezamenlijk congres voor ouders met workshops over bijvoorbeeld mediawijsheid, de cursus *Opvoeden Zo* en de werkwijze van de wijkagent. In de workshops vertelden ook ouders over hun ervaringen. Rudy is hierover zeer positief: “Ouders gaan daardoor het netwerk rond de school zien en organisaties kunnen gemakkelijker naar elkaar doorverwijzen. Ook wordt daarmee voorkomen dat organisaties elkaar beconcurreren door bijvoorbeeld op hetzelfde moment activiteiten voor ouders te plannen. De lijnen zijn kort en je kunt snel schakelen.”

Visie

De directie en de oudercoördinator hebben er de afgelopen jaren hard aan gewerkt om ouders bij de ontwikkeling van hun kind te betrekken. Er is hierbij een driesporenbeleid gevolgd: ten eerste is er veel energie besteed aan een intensieve begeleiding van de oudercommissie. Ten tweede is voor ouders de cursus ‘Ouderparticipatie’ georganiseerd en ten derde is erin geïnvesteerd het team te doordringen van het belang van ouderbetrokkenheid. De oudercoördinator vertelt:

“Dat alles gaat nu echt vruchten afwerpen. Ouders stellen nu ook inhoudelijke vragen over het huiswerk en zijn heel tevreden over de informatie die zij krijgen. Ouders zijn tot erg veel in staat en kunnen de school in veel ondersteunen. De school moet dan ook tijd vrij maken om ouders hierin te begeleiden. Waar we nog wel op moeten letten is dat ze soms alles voor de school willen doen, maar nog niet de stap maken naar het begeleiden van het kind zelf.”

“Als je de ouders meekrijgt, dan levert dat meteen resultaat op bij de kinderen.”

Is er verder niets meer te wensen? Jawel, er is toch nog een dringende wens. De oudercommissie bestaat nu uitsluitend uit moeders en de school

zou ook graag willen dat er vaders in de commissie zitting nemen. De school heeft een aantal maatregelen bedacht om dat te stimuleren: de voorlichting wordt wat later op de avond gegeven, zodat ook vaders kunnen komen en er is een speciale vaderscursus gegeven door iemand die de doelgroep goed kent, omdat hij zelf van Marokkaanse afkomst is. De leerkrachten zijn hier enthousiast over: “Hij is vorig schooljaar begonnen en geeft tien keer een cursusbijeenkomst voor vaders op zondag. Deze persoon is een hele goede schakel tussen de school en de vaders en hij kan aan leerkrachten heel goed uitleggen hoe het zit bij ouders.” Op de introductieavond waren 42 vaders aanwezig en uiteindelijk hebben achttien vaders de cursus afgerond, een mooi resultaat.

Een andere wens is om volgend jaar nog meer ouders te bereiken met de activiteiten in het kader van de brede buurtschool. De school legt ook voor zichzelf de lat hoog.

Foto: Van Ostadeschool

Frank Studulski en Sjak Rutten (Sardes)

Toenemende aandacht voor positie ouders op lokaal niveau

Naar een samenhangend gemeentelijk ouderbeleid

Gemeentelijk ouderbeleid staat in de belangstelling. Veel gemeenten hebben plannen om ouders meer bij het gemeentelijk onderwijs- en jeugdbeleid te betrekken. Maar het is nog een hele stap om van losse initiatieven te komen tot een samenhangend ouderbeleid. Moet een gemeente ouderbeleid stimuleren? Welke mogelijkheden heeft de gemeente om ouderbetrokkenheid handen en voeten te geven? Is het een goed idee om een gemeentelijke ouderadviesraad in het leven te roepen?

In de voor- en vroegschoolse educatie (VVE) wordt al jaren gewezen op het belang van ouderbetrokkenheid. Twee bevindingen staan daarin centraal. Ten eerste dat een combinatie van activiteiten in het kindercentrum en ouderactiviteiten het meeste effect oplevert. En ten tweede dat het ondersteunen van kinderen thuis – het zorgen voor een stimulerende *home learning environment* – de meest effectieve vorm van ouderbetrokkenheid is. In de afspraken tussen het ministerie van OCW en de 37 grote gemeenten (G37) over de inzet van middelen voor voor- en vroegschoolse educatie en onderwijstijdverlenging is ouderbetrokkenheid een van de speerpunten. Maar ook de voorgenomen decentralisatie van de jeugdzorg en de inrichting van het Centrum voor Jeugd en Gezin plaatsen de positie van de ouders in het centrum van de aandacht. En dan zijn er ook nog de gedachten over de *pedagogische civil society*. Is er inderdaad een ‘village’ nodig om een kind op te voeden? Als gemeenten in de toekomst meer dan nu over jeugd gaan, moeten ze zich ook bezinnen op de positie van ouders.

De invulling van de ouderbetrokkenheid is nog volop in ontwikkeling en verschilt per gemeente. Een gemeenschappelijk kenmerk is dat gemeenten een actieve inzet van ouders vragen op basis van het motto ‘wij zorgen ervoor dat uw kind extra kansen krijgt, maar dan moet u daar zelf ook aan

bijdragen’. De gevraagde bijdrage verschilt. Meestal wordt van ouders gevraagd om aan ouderactiviteiten deel te nemen en de kinderen ook thuis te ondersteunen. De gemeente Deventer denkt erover om ook andere vormen van eigen inzet te accepteren, mits ouders investeren in de kinderen, zichzelf en/of de samenleving. Het volgen van Nederlandse les is bijvoorbeeld een acceptabele tegenprestatie, maar het lid worden van de vrijwillige brandweer zou dat ook kunnen zijn.

Meer aandacht voor ouders in gemeentelijk beleid

Een gemeentelijk ouderbeleid is niet vanzelfsprekend. Er zijn namelijk ook argumenten die er tegen pleiten dat de gemeente ouders als een aparte doelgroep benadert. Het eerste argument is dat ouders gewoon burgers zijn, die bij de lokale verkiezingen in hun stemgedrag hun belangen als ouder kunnen laten meewegen. Een tweede argument voor een terughoudende opstelling van de gemeente is dat ouderbeleid in de eerste plaats de verantwoordelijkheid is van scholen en instellingen. De kwaliteitsvoorschriften in de kinderopvang bevatten bepalingen om ouders te betrekken en ook het onderwijs kent bepalingen over medezeggenschap. Het is aan de instellings- en schoolbesturen om de relatie met de ouders gestalte te geven,

bijvoorbeeld in de vorm van pedagogisch partnerschap. De gemeente gaat niet over de manier waarop instellingen en scholen ouders betrekken.

Toch zien we een toenemende aandacht voor de positie van ouders op lokaal niveau. Gemeenten bereiden zich voor op de transitie van de jeugdzorg. Tegelijk is het positief jeugdbeleid bezig met een opmars. Daarbij draait het om het bieden van kansen aan kinderen en om talentontwikkeling. Het kenmerk van goed lokaal jeugdbeleid is dat het breed is, voor alle jongeren, met goede voorzieningen en jeugdparticipatie als speerpunt. Daarnaast is er het preventief jeugdbeleid. Binnen het preventief jeugdbeleid is er gerichte aandacht voor jongeren die meer dan gemiddeld risico's lopen. En tenslotte is er curatief jeugdbeleid: handhaving en hulpverlening. Na de decentralisatie van de jeugdzorg wordt de gemeente verantwoordelijk voor het hele spectrum. Dat biedt de mogelijkheid om algemeen, preventief en curatief beleid beter op elkaar af te stemmen.

Wie jeugdbeleid voert, kan niet om de ouders heen. Gemeenten beseffen dat, en hebben een visie op jeugdbeleid, maar dat heeft nog niet geleid tot een samenhangende visie op gemeentelijk ouderbeleid. Het loont de moeite om bij het ontwikkelen

van ouderbeleid zoveel mogelijk aan te sluiten bij het jeugdbeleid, qua indeling in leeftijdsgroepen en qua benadering: algemeen, preventief en curatief. In het jeugdbeleid is het gebruikelijk te werken met de indeling in leeftijdsgroepen. In de doorlopende lijn van 0 – 23 jaar is de rol van ouders het grootst in de voorschoolse en de basisschoolperiode. Daarna neemt de rol van ouders af en gaan de kinderen en jongeren zelf een grotere rol spelen. Afnemende ouderbetrokkenheid gaat gepaard met toenemende jeugdparticipatie. Tien jaar geleden had jeugdparticipatie in elke gemeentelijke jeugdnota een stevige plek. Tegenwoordig moet een jeugdnota zowel aandacht hebben voor jeugdparticipatie als voor ouderbetrokkenheid en moet de gemeente hierin een visie formuleren op de onderlinge verhouding tussen die twee beleidsterreinen.

'Child friendly cities'

Het is belangrijk ouders aan de gemeente te binden. Zij zorgen immers voor koopkracht, levendigheid en sociale cohesie. Veel steden zagen in het verleden gezinnen met kinderen uit de stad verdwijnen en doen alle mogelijke moeite om de stad (opnieuw) aantrekkelijk te maken voor hen, mede om de gevolgen van bevolkingskrimp op te

Pedagogische kwaliteit van de wijk

Sardes heeft in een onderzoek in Heerlen drie hoofdindicatoren voor pedagogische kwaliteit benoemd: voorzieningen, veiligheid en vitaliteit. Deze drie v's zijn uitgewerkt in een meetlat om de pedagogische kwaliteit van een wijk in beeld te brengen¹. Een nuttig instrument, dat vaak verrassende inzichten oplevert.

In de pilotwijk bleek dat slechts de helft van de ouders hun kinderen naar de basisschool in de wijk stuurt. Uit gesprekken met ouders bleek dat er weinig vertrouwen in de wijkschool was. Ze vonden het pedagogisch klimaat niet goed en er werd onvoldoende opgetreden tegen pesten. Ongeacht de vraag in hoeverre dit beeld correct was, leefde die opvatting breed en versterkten ouders elkaar in die mening. Dat had een negatieve invloed op het leefklimaat.

De gemeente had vergaande plannen om de school op te nemen in een nieuw te bouwen brede school. Het onderzoek was voor de gemeente aanleiding om met het schoolbestuur in gesprek te gaan en te stellen dat herstel van het vertrouwen van de ouders een voorwaarde was om in een nieuwe brede school te investeren. De gemeente sprong in de bres voor ouders die te weinig vertrouwen hadden in de school in hun buurt.

¹ Rutten, S., F. Studulski en P. Weelen, *Meetlat pedagogische kwaliteit van de buurt*. In: Vitale Stad, jrg. 9, januari 2006.

Kwaliteitsverbetering in het onderwijs

In Amsterdam lopen inmiddels verschillende acties. Met steun van de gemeente voeren de schoolbesturen een plan van aanpak uit om de kwaliteit van het onderwijs te verbeteren. Eveneens met steun van de gemeente is er een onafhankelijke Onderwijs Consumenten Organisatie (OCO) opgericht waar ouders met vragen over en problemen met het Amsterdamse onderwijs terecht kunnen. Vanaf 2011 brengen de gemeenten en de schoolbesturen samen de Kwaliteitswijzer Basis-onderwijs Amsterdam uit, waarin de resultaten van scholen op basis van de inspectierapporten inzichtelijk worden gemaakt. Scholen kunnen hun resultaten met andere scholen vergelijken en ouders kunnen hun schoolkeuze baseren op geleverde kwaliteit.

vangen. Hiervoor zijn kindvriendelijke steden en wijken belangrijk. Niet voor niets bestaat er een gemeentelijk netwerk '*child friendly cities*'. Kindvriendelijke wijken zijn wijken met pedagogische kwaliteit: wijken waar kinderen met plezier opgroeien en waar ouders hun kinderen graag laten opgroeien.

In het voorbeeld uit Heerlen werpt de gemeente zich op als belangenbehartiger van de ouders. Dat zien we vaker gebeuren als de kwaliteit van de algemene jeugdvoorzieningen in het geding is. In Amsterdam heeft de wethouder onderwijs, Lodewijk Asscher, de schoolbesturen laten weten dat hij het niet accepteert dat er zoveel zwakke scholen in zijn stad zijn, omdat daarmee jonge burgers en hun ouders te kort worden gedaan, met grote schade voor hun maatschappelijke kansen. Maar ook is het schadelijk voor de economische en sociale vitaliteit van de stad. Als er veel zwakke scholen zijn, hebben niet alleen de schoolbesturen een probleem, maar ook de gemeente en kan de wethouder niet anders dan de schoolbesturen op hun verantwoordelijkheid wijzen. Dergelijke bemoeienis van de gemeente gaat doorgaans niet zonder slag of stoot. Schoolbesturen vinden dat kwaliteit hun verantwoordelijkheid is en dat is ook terecht. Maar als de kwaliteit onvoldoende is, kan het lokale bestuur niet aan de zijlijn blijven staan. Met dit soort acties moet de gemeente echter zeer zorgvuldig omgaan. Ze moeten beperkt blijven tot die gevallen waarin het algemeen belang van goed onderwijs in het geding is.

Met de term 'vitaliteit' als indicator voor een wijk met een goed pedagogisch klimaat, bedoelen we dat de wijk zelf in belangrijke mate bijdraagt aan

een goed klimaat voor jongeren. Bewoners spreken elkaar aan op elkaars gedrag en op het gedrag van de kinderen. Ook slaagt men erin om een goed leefklimaat te scheppen door samen voorzieningen voor jongeren in stand te houden, met het verenigingsleven als pijler. Vragen rond jongeren worden niet meteen op het bord van de gemeente gelegd, maar men kijkt eerst wat men zelf kan doen.

Dat vraagt ook om een omslag bij de gemeente. Niet langer is 'u vraagt, wij draaien' het uitgangspunt, maar 'voor wat, hoort wat'. De gemeente spreekt ouders en buurtbewoners aan op hun eigen kracht en hun eigen verantwoordelijkheid en gaat vervolgens in gesprek over de vraag hoe deze eigen inzet door de gemeente kan worden ondersteund. Dit sluit aan bij gedachten van Micha de Winter, al jaren een vurig pleitbezorger van de pedagogische 'civil society'. In de opvoeding, het onderwijs en het jeugdbeleid moet het veel meer gaan om het leren begrijpen en internaliseren van democratisch burgerschap. Ouders spelen daarin een belangrijke rol en de gemeente kan dit stimuleren².

² Winter, M. de, *Verbeter de wereld, begin bij de opvoeding: van achter de voordeur naar democratie en verbinding*, Amsterdam: SWP, 2011

Jeugdbeleid en jeugdzorg

De meeste gemeenten voeren een beleid om ouders te ondersteunen bij de opvoeding. Het aanbod op dit terrein is vaak tot stand gekomen door een stapeling van initiatieven en activiteiten van verschillende instellingen. Dat heeft niet altijd geleid tot een evenwichtig aanbod. Er zijn gemeenten met een overdaad aan activiteiten voor ouders van jonge kinderen, terwijl een aanbod voor ouders die moeite hebben met het opvoeden van hun pubers volledig ontbreekt. Via het Centrum voor Jeugd en Gezin of welzijnsinstellingen (zie het artikel van Heleen Versteegen) kan hierin meer lijn worden gebracht. Dan is het wel belangrijk om ook ouders zelf te vragen wat hun vragen en behoeften zijn op het gebied van opvoedingsondersteuning.

Vrijwel alle basisscholen en scholen voor voortgezet onderwijs hebben inmiddels een Zorg- en advies-team (ZAT). Ook het aantal ZAT's in de voorschoolse periode neemt toe. Een ZAT biedt ondersteuning aan scholen wanneer er sprake is van een combina-

tie van gezinsgerelateerde en schoolgerelateerde problematiek. Meestal bestaat een ZAT uit een intern begeleider of zorgcoördinator van de school, een jeugdverpleegkundige uit de jeugdgezondheidszorg en een (school)maatschappelijk werker.

Belangrijk is de manier waarop ZAT's omgaan met ouders. Een kind mag niet in een ZAT besproken worden zonder toestemming van de ouders. In een enkele gemeente zijn verdergaande afspraken gemaakt en kunnen professionals kinderen niet bespreken zonder dat de ouders hierbij aanwezig zijn. Een voorbeeld is de aanpak 'Kind in de kern' in de gemeente Steenwijkerland.

Het betrekken van de ouders verloopt hier tot volle tevredenheid van de ouders en, nadat ze hun terughoudendheid hebben overwonnen, ook van de professionals. Een klacht rond veel ZAT's is dat er vaak eindeloos over kinderen wordt gepraat zonder dat er gericht actie wordt ondernomen. Als de ouders er bij zitten, zullen de leden van het ZAT dat wel uit hun hoofd laten. Het is belangrijk om afspraken te maken over de wijze waarop ouders

bij het ZAT worden betrokken. De gemeente kan hierin het voortouw nemen.

Gemeenten worden verantwoordelijk voor de jeugdzorg en de verwachtingen van de decentralisatie zijn hoog gespannen. Samenhang in het jeugdbeleid kan ervoor zorgen dat preventie meer aandacht krijgt, waardoor minder kinderen gebruik hoeven maken van zware jeugdzorgvoorzieningen. Of deze verwachtingen worden waargemaakt, hangt sterk af van de vraag hoe gemeenten en instellingen erin slagen om een samenhangende aanpak op te zetten van preventief beleid, ondersteuning en hulpverlening.

In alle provincies lopen nu transitietrajecten, waarbij provincies en gemeenten afspraken maken om te zorgen voor een zorgvuldige en geleidelijke overgang van de jeugdzorg naar de gemeente. Ouders zijn daarbij nog weinig betrokken, terwijl hun inzichten en inzet wel van groot belang zijn om een evenwichtig aanbod op lokaal en regionaal niveau te kunnen ontwikkelen. Dat geldt ook voor het passend onderwijs. Samenwerkingsverbanden passend onderwijs moeten in de toekomst hun ondersteuningsplan bespreken met een oudervertegenwoordiging (de ondersteuningsplanraad) en met gemeenten (zie het interview met Jo Hermans). Dat zijn verschillende overlegcircuits. Er valt waarschijnlijk veel winst te behalen met een overleg van samenwerkingsverbanden, ouders en gemeenten samen.

Eerder hebben we gesteld dat de invloed van ouders afneemt naarmate kinderen ouder worden. In het middelbaar beroepsonderwijs was er tot voor kort nauwelijks aandacht voor ouderbetrokkenheid omdat scholen er vanuit gaan dat ze de jongeren zelf moeten betrekken. Ook door de ouders werd contact met de opleiding van hun kinderen in veel gevallen niet nodig geacht. Deze opvatting is aan het veranderen. Een reden hiervoor is dat scholen steeds meer worden afgerekend op het terugdringen van het voortijdig schoolverlaten³. Omdat langzamerhand de harde kern in zicht komt, komen de ouders in beeld en daarmee de vraag wat ouders kunnen bijdragen aan het verder terugdringen van de schooluitval. Op regionaal niveau kunnen schoolbesturen (vo en mbo) hierover afspraken maken.

Een ouderadviesraad?

De belangstelling voor gemeentelijk ouderbeleid neemt toe. Er zijn veel interessante initiatieven, maar er is nog zelden sprake van een samenhangend lokaal ouderbeleid. Dat is ook niet eenvoudig. Enkele malen is aangestipt dat instellingen en gemeenten de neiging hebben om 'over de hoofden van ouders heen' afspraken te maken over ouderbetrokkenheid, zonder de ouders zelf te

³ In het regeerakkoord is het doel gesteld op 25.000 voortijdige schoolverlaters per jaar. Op dit moment verlaten jaarlijks 39.000 leerlingen onvoldoende gekwalificeerd het onderwijs. In 2005 waren dat er nog bijna 70.000 per jaar.

Kind in de kern

'Kind in de kern' is een project van de gemeente Steenwijkerland bestemd voor ouders. Opgroeien en opvoeden is soms namelijk moeilijk, hoe goed je het ook bedoelt. Soms maakt een ouder zich zorgen over de ontwikkeling of het gedrag van het kind. Maar ook de leerkracht van de school of leidster van de peuterspeelzaal of kinderdagverblijf kan zorgen over het kind hebben. Ouders met een kind tussen 0 en 12 jaar waar zorgen over zijn, kunnen terecht bij 'Kind in de kern'. Het is een manier van samenwerken in een klein zorgteam, bestaande uit de ouder(s) zelf, een intern begeleider van school, peuterspeelzaal of kinderdagverblijf en een jeugdverpleegkundige. In het team staan de opvoeding en ontwikkeling van het kind centraal.

Bron: www.cjgsteenwijkerland.nl

Mogelijke onderwerpen voor een adviesraad gemeentelijk ouderbeleid:

Aanbod van voorzieningen voor kinderen
Speelruimte
Verkeersveiligheid
Ontplooiingsmogelijkheden voor jongeren
Loopbaanoriëntatie voor jongeren
Passend onderwijs

Opvoedingsondersteuning
Zorgstructuur voor jonge kinderen
Drank- en drugsbeleid
Omgang instellingen met ouders
Verantwoordelijkheden van ouders

horen. We hebben ook voorbeelden genoemd waarin ouders hierbij wel op een goede manier worden betrokken.

Het is de vraag of een gemeentebreed overleg met een oudervertegenwoordiging zinvol is. Ouders hebben kinderen van heel verschillende leeftijden en hebben daarmee verschillende belangen. Maar over de vraag wat een stad, dorp of gemeente aantrekkelijk maakt om kinderen te laten opgroeien hebben alle ouders een mening. Hetzelfde geldt voor de vraag wat ouders zelf kunnen bijdragen en wat scholen en instellingen moeten doen.

Welke verantwoordelijkheid hebben ouders en de gemeente om de buurt leefbaar te maken en te

houden? Moet de gemeente zich vanuit het gezondheidsbeleid bemoeien met de levensstijl van kinderen en ouders? Zijn er maatregelen nodig om gezonde voeding te bevorderen en beweging te stimuleren?

De gemeenschappelijke vragen van ouders pleiten voor een gemeentebrede ouderadviesraad, die gesprekspartner is van de gemeente als het gaat om vraagstukken rond opgroeien en opvoeden. Dergelijke ouderraden zijn er nog niet, maar er zijn wel gemeenten die in die richting denken. Met de decentralisatie van de jeugdzorg wordt die behoefte alleen maar groter en zal het steeds minder normaal worden om beslissingen te nemen over ouderbetrokkenheid, zonder de ouders hierbij actief te betrekken.

Karin Hoogeveen (Sardes)

Het beleid van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Ouders en school samen

Het programma *Ouders en School* van het ministerie van OCW is erop gericht de relatie tussen scholen en ouders te versterken. Doel is dat school en ouders als partners samenwerken, samen de verantwoordelijkheid nemen voor de ontwikkeling van kinderen en elkaar daarbij ondersteunen en versterken. De belangrijkste beleidsmaatregelen op een rij.

Eind november 2011 stuurt de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap een brief over ouderbetrokkenheid aan de Tweede Kamer. Deze brief is een reactie op het advies van de Onderwijsraad over educatief partnerschap, maar gaat verder dan dat. Onder het thema 'ouderbetrokkenheid' schaart de minister drie onderwerpen: de ouders als opvoeders, de school als gemeenschap en het gezag van de leraar. Het ministerie wil dat ouders een grotere rol gaan spelen bij het verbeteren van de leerprestaties van hun kinderen, bij loopbaanoriëntatie en -begeleiding en bij het voorkomen van schooluitval en schoolverzuim. Daarnaast zijn ouders van belang voor de schoolgemeenschap en kunnen scholen de vitaliteit van de schoolgemeenschap versterken door ouders meer bij het onderwijs te betrekken.

Begin april 2012 volgt een voortgangsbrief, waarin de nadruk ligt op het verhogen van de leeropbrengsten en – opnieuw – op het vormgeven van de school als gemeenschap. Het begrip ouderbetrokkenheid krijgt nu een verdere invulling. Voor het ministerie gaat het erom dat 'ouders de leerontwikkeling van hun kind volgen, daar thuis ondersteuning aan geven en daarover regelmatig contact met de school hebben, waardoor de prestaties van hun kind verbeteren.' In deze brief introduceert de minister de pedagogische driehoek, die bestaat uit leerlingen, ouders en scholen.

Het doel van het programma *Ouders en School* is het versterken van de relatie tussen scholen en ouders, zodat partnerschap ontstaat, waarin scholen en ouders samen verantwoordelijk zijn voor de ontwikkeling van kinderen, zich in elkaars bijdrage aan die ontwikkeling verdiepen en elkaar steunen.

We beschrijven beknopt welke thema's rond ouderbetrokkenheid het ministerie oppakt en welke maatregelen genomen (gaan) worden.

Ouders, VVE en de gemeenten

Het ministerie wil dat gemeenten een betere toeleiding van kinderen naar VVE bewerkstelligen en meer gaan doen om ouders te betrekken bij de voor- en vroegschoolse educatie. Als gemeenten samen met de VVE-instellingen een gericht ouderbeleid voeren, kunnen ouders worden gestimuleerd om thuis met hun kinderen ontwikkelingsgerichte activiteiten te doen en te participeren in de activiteiten in de voor- of vroegschool. Met de G37 is afgesproken dat alle elementen van het ouderbeleid uit het toezichtkader VVE in 2015 op orde moeten zijn. De onderwijsinspectie zal dat in 2013 en 2015 controleren.

Ouders en het voortgezet onderwijs en mbo

De minister wil scholen stimuleren om in het kader van loopbaanoriëntatie meer samen te werken met ouders. Het gaat hierbij om het informeren van ouders over vervolgopleidingen en het inzetten van ouders als stagebegeleiders of coach. Het ministerie heeft hierover afspraken gemaakt met de VO-Raad.

In het mbo worden best practices op het gebied van ouderbeleid geïnventariseerd. Op basis van een inventarisatie van activiteiten van mbo-instellingen op dit terrein, zullen de ambities uit het actieplan mbo *Focus op Vakmanschap* verder worden ingevuld.

Ouders met leerlingen in het laatste leerjaar van het primair onderwijs kunnen gebruikmaken van *Schoolkompas*, een hulpmiddel voor het kiezen van een school voor voortgezet onderwijs. De meeste scholen voor voortgezet onderwijs in Amsterdam doen al mee aan een pilot en in de loop van 2012 worden scholen uit het hele land.

Zowel met de PO-Raad als met de VO-Raad zijn afspraken gemaakt over het versterken van ouderbetrokkenheid. Deze afspraken zijn vastgelegd in de bestuursakkoorden primair onderwijs en voortgezet onderwijs.

Verzuim en voortijdig schoolverlaten

In het kader van de aanpak van voortijdig schoolverlaten zet het Regionale Meld- en Coördinatiepunt (RMC) extra middelen in om ouders te betrekken bij het voorkomen van schoolverzuim en schooluitval. Verder heeft de minister met de MBO-Raad en Ingrado afgesproken dat de instellingen worden opgeroepen de verzuimaanpak in het mbo te uniformeren alsof alle studenten kwalificatieplichtig zijn. Ook worden instellingen opgeroepen om ouders actief te betrekken bij de schoolloopbaan en is ouderbetrokkenheid een onderwerp van de hernieuwde VSV convenanten.

Ouders als onderdeel van de school als gemeenschap

Het ministerie stimuleert scholen om met ouders goede afspraken te maken over de wederzijdse verwachtingen en over de waarden en normen die op de school gelden. Deze afspraken zijn niet vrijblijvend en worden vastgelegd in overeenkomsten tussen ouders en school, die door beide partijen worden ondertekend.

Met de landelijke ouderorganisaties heeft het ministerie prestatieafspraken gemaakt over het ondersteunen van scholen bij het sluiten van school-ouderovereenkomsten en over het betrekken van ouders bij taal- en rekenprestaties.

“De nadruk ligt op het verhogen van leeropbrengsten en het vormgeven van de school als gemeenschap.”

Ook worden afspraken gemaakt over het omgaan met conflicten, waarden en normen binnen de school, het gezag van de leraar en de omgangsvormen tussen leraar, leerling en ouder. Geweld tegen leraren wordt niet getolereerd. Sinds november 2010 is de strafeis voor geweld tegen werknemers met een publieke taak, waaronder leraren, dan ook verdubbeld. De aangiftebereidheid van scholen en leraren blijkt echter laag. Om de aangiftebereidheid te verhogen, heeft de regering afspraken gemaakt in het kader van het programma *Veilige Publieke Taak*.

Beleid rechtstreeks op ouders gericht

Met de vier landelijke ouderorganisaties – de NKO, de LOBO, Ouders&COO en de VOO – is afgesproken dat zij in de periode 2012-2014 gezamenlijk activiteiten gaan uitvoeren om de ouderbetrokkenheid in het primair onderwijs en voortgezet onderwijs te versterken.

Daarvoor stelt het ministerie totaal 1,2 miljoen euro ter beschikking. Het gaat om concrete veranderingen en activiteiten op scholen, waaronder het opstellen van een plan voor het verbeteren van ouderbetrokkenheid bij taal en rekenen en het invoeren van school-ouderovereenkomsten.

Verder zijn er met de gezamenlijke ouderorganisaties, de CG-raad en Balans prestatieafspraken gemaakt over de versterking en kwaliteitsverbetering van het Ouderinformatiepunt 5010, waar ouders telefonisch, per e-mail en via de website terecht kunnen met al hun vragen over onderwijs. Bestaande drempels voor ouders worden weggenomen, zodat vragen van ouders snel en goed worden beantwoord, zoveel mogelijk vanuit één loket. Voor het ouderinformatiepunt is er jaarlijks 800.000 euro beschikbaar.

Verspreiding van kennis en expertise

Het programma *Ouders en School* van het ministerie van OCW is samen met verschillende partners, waaronder FORUM, een Facebookpagina gestart voor scholen, ouders, professionals en andere belangstellenden: www.facebook.com/oudersenschoolsamen. Naast video's, berichten en nieuws, staan hier materialen die voor activiteiten kunnen worden gebruikt.

In 2012 maakt de minister een tour door het land om het debat aan te gaan met alle partijen die betrokken zijn bij de school en de opvoeding. Deze gesprekken vinden plaats op de scholen. Eind 2012 is er een conferentie over ouderbetrokkenheid, waar de belangrijkste opbrengsten uit de schoolgesprekken, uit de online discussies en uit de praktijk worden gepresenteerd.

Zie: www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/ouders-en-school-samen

Karin Hoogeveen (Sardes)

Interview met Hans Christiaanse

Op zoek naar de beste ouderbetrokkenheid

Nu het ministerie van OCW de schijnwerpers op de relatie tussen school en ouders heeft gezet, lijkt 2012 wel het ‘jaar van de ouderbetrokkenheid’. Hans Christiaanse houdt zich vanuit de praktijk al lange tijd op enthousiaste en bevlogen wijze bezig met de relatie tussen school en ouders. Hij vertelt waar zijn interesse in dit thema vandaan komt en wat er volgens hem nodig is om een goede relatie tussen school en ouders te realiseren.

Hans Christiaanse begon zijn loopbaan in het speciaal onderwijs, was daarna directeur van een reguliere basisschool in de Schilderswijk in Den Haag en verhuisde na vijftien jaar naar het noorden om leiding te geven aan een dorpschool in Friesland. Na anderhalf jaar werd hij directeur van meerdere scholen in een Vensterwijk in Groningen. Momenteel is Christiaanse verbonden aan Cedin, educatieve dienstverlening in Noord Nederland. Hij is bestuurslid van de stichting Leraar Leerling Ouders en is sinds januari 2012 deels gedetacheerd bij het ministerie van OCW om het Programma Ouderbetrokkenheid handen en voeten te geven.

Wat waren je eerste ervaringen met ouders?

“Op de school in de Haagse Schilderswijk was er een lokaal met naaimachines, waar moeders een keer per week kleding kwamen maken. Daar waren taallessen aan verbonden. Het was een kunstmagneetschool, dus we nodigden de ouders uit als er een uitvoering was van leerlingen. Er waren voor ouders allerlei activiteiten, zoals bingo en festiviteiten met eten en muziek, waaraan inhoudelijke thema’s werden gekoppeld. Dat was mijn eerste kennismaking met ouders in de school. Ook in Friesland waren ouders betrokken bij de school. Het was daar geen enkel probleem om hulp van ouders te krijgen, maar ondersteuning door de ouders thuis is natuurlijk een heel ander verhaal. Daar was ik op dat moment nog niet zo mee bezig. Het belang daarvan wordt met name

de laatste jaren ingezien. Toen ik in Groningen werkte begon dat al wat meer vorm te krijgen. We hebben daar ouderkamers opgezet.”

Hoe werken ouderkamers?

“We hebben op verschillende scholen een ruimte ingericht als ouderkamer, waar ouders over bepaalde thema’s konden praten. Ouders gaven bijvoorbeeld aan dat ze wilden praten over kindangsten, zelfstandigheid, seksualiteit of over nieuwe media. Als team hebben we ons allereerst afgevraagd hoe we dat het beste konden doen, want het is natuurlijk niet de bedoeling dat je er als school allerlei taken bij krijgt. Ook moet je niet de houding hebben: wij vertellen jullie wel hoe dat allemaal moet. Daarom hebben we de GGD gevraagd om die avonden te verzorgen. Om te laten zien dat de school het belangrijk vindt om samen – als partners – over de thema’s te praten, waren er ook altijd leerkrachten aanwezig. In het taakbeleid hield ik daar rekening mee, zodat leerkrachten hier uren voor hadden. Er waren in Groningen sociaal-verpleegkundigen met een inloopsprekuren en ik vond het bijzonder waardevol dat zij in de ouderkamer contacten legden. Je ziet dat het succes van dit soort initiatieven vaak afhangt van personen. Het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) in Beijum had een geweldige medewerkster. Zij stond op het schoolplein, legde contacten, woonde bijeenkomsten bij, kookte met moeders; fantastisch! Daardoor is het initiatief geslaagd.

Samenwerking tussen het onderwijs en het Centrum voor Jeugd en Gezin is van belang om ouders opvoedingsondersteuning te bieden en scholen te ontlasten.

We hebben toen ook ouderpanels opgezet, zodat ouders nog meer bij de school betrokken raakten. We organiseerden maaltijden op school met ouders en kinderen en daar was het CJG ook bij. Op die manier werden kleine netwerken gevormd van ouders die elkaar anders nooit spraken. Pabo-studenten verzorgden de opvang van de leerlingen in de klaslokalen. Ouders namen hun eigen eten mee, dus je hebt een minimale investering en een maximaal rendement. Dat werd heel erg op prijs gesteld; ouders wilden dat wel twee tot drie keer per jaar. Van de gemeente kreeg ik een klein budget. Ik zie nu steeds meer gemeenten die daar het belang van inzien. Het CJG moet een belangrijke rol krijgen in de opvoedingsondersteuning, zo is het ook bedoeld. De wethouder van Pijnacker-Nootdorp bijvoorbeeld wil dat het CJG als front-office fungeert in de school. Leerkrachten worden daardoor ontlast en het CJG vangt veel meer signalen op. Het moet niet zo zwaar beladen zijn allemaal.”

Wat was jouw rol daarbij?

“Er hangt natuurlijk veel af van de directeur. Als je ouderbetrokkenheid een warm hart toedraagt en je vindt dat het meerwaarde heeft, dan moet je dat als directeur of locatiemanager ook laten zien. Dat doe je door aanwezig te zijn bij ouderbijeenkomsten en door toegankelijk te zijn, bijvoorbeeld door elke dag op het schoolplein te staan. Ik kom nog regelmatig directeuren tegen die zeggen: ‘Ik heb alleen maar last van ouders, ze zijn kritisch.’ Soms heeft dat vooral met angst te maken. Ze hebben een aantal vervelende ervaringen en komen in een neergaande spiraal terecht. Ik had een heel ander beeld. Eerst zie je dat ouders je vreemd aankijken, maar vervolgens durven ze contact te maken. Ik zeg altijd tegen collega’s: ‘Blijf’s ochtends niet achter je bureau zitten om nog werk na te kijken, maar ga bij de deur staan om tien voor half negen, kijk ouders aan en voer een gesprekje.’ Dan verlaag je de drempel.”

Wat betekent ouderbeleid nu voor jou?

“Het zijn eigenlijk twee sporen. Aan de ene kant is er het belang van ouders voor de opbrengsten van het onderwijs, dus de school als leergemeenschap. Aan de andere kant heb je te maken met aspecten van ‘civil society’, dus met de functie van de school in de wijk en ouders als partners.”

Hoe bereik je dat school en ouders partners worden?

“Je begint met het toerusten van de ouders, bijvoorbeeld door ze een basiscursus ‘medezeggenschap’ te geven. Daarin komen ze meer te weten over hoe een school werkt, over de plancyclus, over het schoolplan, de zorgstructuur en de rol van de inspectie. De cursus bestaat uit twee avonden voor beginnende MR-leden, zowel ouders als personeel. Ik geef de cursus nog steeds en ik kom regelmatig wantoestanden tegen, bijvoorbeeld een directeur die de MR-vergaderingen voorziet of MR-leden die het schoolplan nog nooit hebben gezien. Daar is nog veel winst te behalen. In oudertevredenheidsonderzoeken miste ik het onderwerp ‘partnerschap en de rol van de school als onderdeel van sociale netwerken’. Om daarin te voorzien, heb ik met de onderzoeksgroep van Cedin een scan ‘ouderbetrokkenheid’ ontwikkeld. We voeren die op scholen uit om inzicht te geven in hoe ze ervoor staan en welke verbeterpunten ze kunnen oppakken.”

Wat hebben ouders nodig van de school?

“Een van de vragen in de ouderscan is: heeft u als ouder materiaal nodig om thuis met uw kind aan de slag te gaan? Maar liefst 73% van de – vooral hoogopgeleide – ouders van een school in Groningen had behoefte aan materiaal. Daarom hebben we ouderhulpkaarten ontwikkeld. We zijn begonnen met de basisschoolleeftijd en zijn nu bezig met kaarten voor ouders met kinderen in de onderbouw van het voortgezet onderwijs. Op die kaarten staan tips voor het helpen met huiswerk, het plannen van het schoolwerk en ze geven ook informatie over het puberbrein en sociale media.

De directeur laat door voorbeeldgedrag zien dat het team toegankelijk is voor ouders, bijvoorbeeld door iedere dag bij de deur van de school te gaan staan.

Opvoeddebat met 500 ouders en tieners

“In november 2010 heb ik mijn eerste opvoeddebat georganiseerd, een interactief programma met stellingen, filmpjes, een sketch van docenten. We hebben gekozen voor het voortgezet onderwijs en hebben er leerlingen erbij betrokken. De eerste avond was meteen al een succes met 150 ouders en tieners op het vmbi in Drachten. Na de pauze zitten leerlingen niet bij hun eigen ouders en wordt er gediscussieerd over stellingen zoals: ‘Uw kind wil een tongpiercing, wat vindt u daarvan?’ De laatste keer dat ik zo’n avond organiseerde, waren er 500 ouders en tieners. Ik richt me nu vooral op het noorden. Het concept is leuk en vooral voor het voortgezet onderwijs is het een goede manier om ouders te betrekken. Het succes van zo’n avond hangt samen met het draagvlak in de organisatie. Docenten moeten zich er sterk voor maken, bij de verschillende mentoren langsgaan, zorgen dat leerlingen het tussen de oren krijgen, bijvoorbeeld door ze er actief bij te betrekken via een poll of een enquête. Via internet hadden we 400 leerlingen vragen gesteld over het gebruik van internet, maar we vroegen bijvoorbeeld ook naar wie ze toe gaan als ze problemen hebben. De resultaten werden gepresenteerd tijdens de debatavond en daar konden mensen op reageren.”

Het Dagblad van het Noorden zette in februari j.l. een vragenlijst uit onder duizend ouders. Daaruit kwam naar voren dat ouders behoefte hebben aan hulp en advies van school over de wijze waarop zij hun kind kunnen helpen. Ze willen bijvoorbeeld van de leerkracht horen welke liedjes er gezongen worden en welke spelletjes er worden gedaan. En ze willen op een website zien wanneer hun kind een toets heeft. Er was bijvoorbeeld een ouder die schreef dat de leerkrachten bij de intake teveel vaktaal gebruiken. Ook gaf 50% van de ouders aan dat de school vaker een beroep op hen mag doen. Ik raad scholen aan om bij een intake te vragen wat de hobby’s van ouders zijn en of de school daarvan gebruik mag maken. Ik noem dat altijd ‘het verborgen kapitaal’ van de school. Dat geldt ook voor het voortgezet onderwijs, bijvoorbeeld bij voorlichting over vervolgopleidingen en beroepen. Je kunt de talenten van zowel hoogopgeleide als laagopgeleide ouders inzetten, bijvoorbeeld bij een schooltuin en een winkeltje waar de producten worden verkocht.

Scholen zouden veel meer aan ouders moeten vragen wat voor hen redenen zijn om naar school te komen. Nu wordt er teveel door de school bedacht. Ik ken een school die een nieuwe ouder bij de inschrijving koppelt aan een andere, ervaren ouder, die een rondleiding geeft door de school en vertelt hoe zaken gaan. Een soort maatje dus. Aan de nieuwe ouder wordt ook gevraagd of hij of zij op school wil meehelpen, bijvoorbeeld bij het

koffieschenken. Zo krijgt de nieuwe ouder al heel snel een plekje in de gemeenschap. Het gaat om dit soort praktische dingen. Bovendien blijkt dat een leerkracht meer tijd in de ouder investeert als die vaker zijn of haar gezicht laat zien.”

We hebben het steeds over wat scholen kunnen doen, hoe zit het met de opleidingen?

“Op een pabo in Groningen ontwikkelen we, samen met curriculumontwikkelaars, modules ‘ouderbetrokkenheid’. Op 4 oktober 2012 organiseren we met zeven pabo’s een conferentie over ouderbetrokkenheid in Den Haag. We gaan uit van 300 deelnemers. Het doel is die jonge mensen goed toe te rusten, want je merkt dat dat in de opleiding vaak nog ontbreekt. Het gaat om kennis, maar ook om praktische handvatten.”

Wat is je rol bij het departementale programma ouderbetrokkenheid?

“Naast het uitdragen van de boodschap, zijn we druk bezig met het scheppen van helderheid over de terminologie, want daarover heerst veel verwarring. Verder worden er symposia georganiseerd over ouderbetrokkenheid over thema’s voor het primair onderwijs, voortgezet onderwijs en mbo. Per bijeenkomst kiezen we twee thema’s. We beginnen nu met het primair onderwijs. De symposia zijn ofwel gericht op ‘ouderbetrokkenheid en leerprestaties’ ofwel op de tweede pijler ‘de school als leergemeenschap’. Die komen steeds

Partnerschap

Het is belangrijk dat ouders en professionals samen nadenken over school. Je moet het als school ook in je houding laten zien; het gaat niet alleen om de tekst in het schoolplan of op de website.

terug. Daarnaast zijn we nu bezig met rijks-filmpjes. In april 2012 is het beeldmerk van het programma gepresenteerd in de Beatrixschool in de Schilderswijk in Den Haag. Het is de bedoeling dat instellingen die iets organiseren over ouderbetrokkenheid dat beeldmerk gaan gebruiken, zodat mensen het idee hebben dat het bij elkaar hoort. Verder is er een aparte facebook pagina: www.facebook.com/oudersenschoolsamen.” (zie ook het artikel hiervoor: ‘Ouders en school samen’ over het beleid van OCW)

Zijn we over vijf jaar nog steeds zo druk met dit onderwerp?

“Als het gaat over de borging van het thema, zie ik iets in het starten van expertisepunten, gekoppeld aan adviesdiensten. Dan ben je gewaarborgd van kwaliteit en blijft het thema lang op de agenda staan. Ik mag nu bij elk van die organisaties die een symposium organiseren een voorzet doen voor het opzetten van zo’n expertisepunt. Op 29 mei 2012 was er een innovatiedag van EDventure (koepelorganisatie schooladviesdiensten) en mocht ik vertellen over de opzet van zo’n expertisepunt. Ik hoop dat er veel expertisepunten komen in Nederland.”

Jeroen Aarssen (Sardes)

Ouderbetrokkenheid in de voor- en vroegschoolse periode in internationaal perspectief

Een gereedschapskist voor beleidsmakers

Niet alleen in Nederland wordt er in toenemende mate waarde gehecht aan ouderbetrokkenheid, zo blijkt uit het rapport *Starting Strong III, A Quality Toolbox for Early Childhood Education and Care*, dat de OESO in januari 2012 in Oslo presenteerde. Dit rapport beschrijft de stand van zaken in de voor- en vroegschoolse educatie en opvang in de 32 bij de OESO aangesloten landen. Jeroen Aarssen, die de presentatie in Oslo bijwoonde, vat samen wat er in het rapport en in Oslo over dit thema is gezegd.

Dat de relatie tussen ouders en school in Nederland een actueel onderwerp is, blijkt onder meer uit een aantal beleidsmaatregelen die ouderbetrokkenheid nadrukkelijk op de kaart zetten. Maar ook internationaal heeft dit thema de aandacht, zo blijkt uit de activiteiten van de OESO (Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling), een samenwerkingsverband van 32 landen. De OESO bestudeert en coördineert sociaal en economisch beleid en de aangesloten landen proberen gezamenlijke problemen op te lossen en hun beleid op elkaar af te stemmen. Naast het internationaal vergelijkende onderwijsonderzoek PISA, coördineert de OESO ook beleid op het gebied van voor- en vroegschoolse educatie en opvang.

In januari 2012 presenteerde de OESO in Oslo het rapport *Starting Strong III, A Quality Toolbox for Early Childhood Education and Care*, dat informatie geeft over de *state of the art* van voor- en vroegschoolse educatie en opvang in de bij de OESO aangesloten landen. Voor dit rapport beschreven experts, waaronder adviseurs van Sardes, de stand van zaken op het gebied van onderzoek en leverden overheden (voor Nederland de ministeries van OCW en SZW) informatie aan over de wijze waarop de voor- en vroegschoolse educatie en opvang in het eigen land is geregeld.

Policy levers

Er wordt in het rapport gesproken over *policy levers* (beleidshendels), een metafoor waarmee het beeld wordt opgeroepen dat we de kwaliteit van voor- en vroegschoolse educatie en opvang kunnen vergroten door een aantal hendels in een bepaalde stand (om) te zetten. Onderzoek laat zien dat een goede kwaliteit van voor- en vroegschoolse educatie en opvang de kansen van kinderen uit armere gezinnen (op schoolsucces en op een goede baan) sterk vergroot. Daarom is het zaak dat we een aantal hendels zo omzetten, dat educatie en opvang van jonge kinderen op een goede manier worden aangeboden en dat zoveel mogelijk kinderen er gebruik van maken. Dat heeft uiteindelijk een positief effect op de maatschappij in het algemeen.

De vijf *policy levers* zijn:

1. Doelen en richtlijnen voor kwaliteit vaststellen.
2. Curriculum en standaarden ontwerpen en implementeren.
3. Startkwalificaties, opleiding, scholing en werkomstandigheden verbeteren.
4. Gezinnen en gemeenschappen betrekken.
5. Dataverzameling, onderzoek en monitoring bevorderen.

De opzet van het rapport wordt duidelijker wanneer we deze onderwerpen als hoe-vragen formuleren:

1. Hoe stellen we doelen en richtlijnen voor kwaliteit vast?
2. Hoe ontwerpen en implementeren we een curriculum en standaarden van hoge kwaliteit?
3. Hoe verbeteren we startkwalificaties, opleiding, scholing en werkomstandigheden?
4. Hoe betrekken we gezinnen en gemeenschappen?
5. Hoe bevorderen we dataverzameling, onderzoek en monitoring?

Om deze vragen goed te kunnen beantwoorden, presenteert het OESO-rapport vijf gereedschappen (*tools*):

1. Onderzoek: wat zegt onderzoek hierover?
2. Internationale vergelijking: welk beleid voeren de verschillende landen?
3. Internationale vergelijking: welke strategieën gebruiken de verschillende landen om uitdagingen aan te gaan?
4. Lessen: welke lessen kunnen we hieruit trekken? Hoe kunnen we risico's, mislukkingen en onbedoelde consequenties van het beleid zoveel mogelijk uitsluiten?
5. Zelfreflectielijsten: waar staan wij als land en waar is verbetering nodig?

De OESO ziet het rapport en het bijbehorende instrumentarium als een gereedschapskist met praktische oplossingen voor voor- en vroegschoolse educatie en opvang.

Gezinnen en gemeenschappen betrekken

Dat 'het betrekken van gezinnen en gemeenschappen' een van de vijf policy levers is, laat zien dat ouderbetrokkenheid internationaal als een belangrijk thema wordt gezien. Het begrip 'gemeenschap' staat zowel voor 'mensen uit dezelfde buurt', voor 'de groep waartoe gezinnen behoren' (etnisch, linguïstisch) als voor 'de gehele gemeenschap, inclusief allerlei organisaties'. De betrokkenheid van ouders en van gemeenschappen worden in het rapport niet los van elkaar gezien, omdat kinderen het grootste deel van hun jonge leven doorbrengen in de context van het

gezin en de buurt waarin ze opgroeien. Thuis en daarbuiten (in de opvang, op school, etc.) vinden interacties plaats tussen kinderen, hun familieleden en hun buurtgenoten.

De gemeenschap kan dienen:

- als verbindende factor tussen gezinnen, voor- en vroegschoolse instellingen en andere diensten voor kinderen,
- als een sociaal netwerk voor ouders (m.n. uit achtergestelde gezinnen) om stress te verminderen en juiste keuzes te maken,
- als een omgeving die de sociale cohesie bevordert.

Aan de hand van de vijf genoemde tools beschrijven we kort wat het rapport zegt over het betrekken van gezinnen en gemeenschappen.

Wat zegt onderzoek over het betrekken van ouders en gemeenschappen?

Onderzoek laat zien dat het voor de ontwikkeling van kinderen zeer belangrijk is dat ouders en alle organisaties waarmee jonge kinderen te maken hebben samenwerken vanuit dezelfde, voor kinderen herkenbare, uitgangspunten. Ouders, kinderopvang, school, buitenschoolse opvang en GGD zijn op de hoogte van wat de ander doet en van de eigen rol en bijdrage. Zo'n *continuum of services* vergroot de kans dat ouders zich betrokken voelen bij activiteiten van hun kind buitenshuis, of het nu het consultatiebureau is, de peuterspeelzaal of de school.

Ouderbetrokkenheid, met name ondersteuning die ouders hun kind thuis geven bij het leren, heeft een positief effect op de onderwijsresultaten van het kind en op zijn succes in het leven.

Het OESO-rapport geeft hier en daar tips. Zo wordt gesteld dat effectieve ouderbetrokkenheid niet wordt bereikt in de korte momenten waarop kinderen worden afgeleverd of opgehaald. Het is beter om ouderbijeenkomsten te organiseren, waar ouders uitgebreid worden geïnformeerd over wat er in de groep gebeurt (het programma, het actuele thema en de bijbehorende activiteiten) en over de wijze waarop ouders thuis en op school, peuterspeelzaal of kinderdagverblijf een actieve bijdrage kunnen leveren aan de ontwikkeling van hun kind.

Welk beleid voeren andere landen voor het betrekken van ouders en gemeenschappen?

Landen hanteren verschillende beleidsstrategieën. In een groot aantal landen is ouderbetrokkenheid een wettelijke verplichting, andere landen (Slovenië, Zweden) benoemen het als een recht voor ouders. Ook zijn er landen die hebben bepaald dat ouders altijd meebeslissen (in een medezeggenschapsraad) over het beleid en de gang van zaken op kinderdagverblijven en scholen. Uiteindelijk zijn de doelen van de diverse beleidsstrategieën min of meer hetzelfde: het opbouwen van een relatie met ouders, zodat je hen beter kunt informeren en toerusten om thuis activiteiten met hun kind te doen.

“Workshops voor ouders, zoals in Schotland, met informatie over activiteiten die je thuis kunt doen met je kind, zorgen ervoor dat de band tussen ouders en kinderen wordt versterkt.”

Welke strategieën gebruiken de landen om uitdagingen aan te gaan?

Een uitdaging die zich in de praktijk vaak voordoet is dat niet alle instellingen voldoende gemotiveerd zijn om ouders te betrekken of zich niet voldoende bewust zijn van het belang ervan. Hoe gaan de verschillende landen daarmee om? In sommige landen maakt de overheid ouderbetrokkenheid tot beleidsprioriteit en wordt gesproken van een verplichting voor instellingen/centra of een recht van de ouders. In die gevallen moet de overheid zorgen voor voldoende budget, bijvoorbeeld om programma's te versterken met een oudercomponent en om leidsters en leerkrachten te trainen in het betrekken van ouders.

Andere landen bieden ouders een nog grotere verantwoordelijkheid. In Korea bijvoorbeeld kunnen minimaal vijftien ouders een coöperatief kinderdagverblijf opzetten. Er werken betaalde en opgeleide beroepskrachten en ouders krijgen een

training over kindontwikkeling en speelleeractiviteiten die uitgaat van dezelfde pedagogische principes als de opleiding van de beroepskrachten. Daarna kunnen deze ouders worden ingezet als vrijwilliger om de beroepskracht te ondersteunen in de vaak grote groepen.

Welke lessen kunnen we trekken?

Het rapport benoemt vier 'lessen':

- Allereerst moeten landen erkennen dat ouderbetrokkenheid multi-sectoraal is: het valt deels onder onderwijsbeleid en deels onder sociale zaken. De verschillende sectoren moeten dus samenwerken. Een voorbeeld van een programma dat intersectoraal werkt is *Early Head Start* in de VS, dat beoogt beter in te spelen op de behoeften van ouders. In dit programma is de mogelijkheid ingebouwd om ouders met problemen door te verwijzen naar maatschappelijke diensten, zoals huisvesting, opvoedingsondersteuning en pre- en postnatale gezondheidszorg.
- De tweede les is dat de overheid de taak heeft om het belang en het doel van ouderbetrokkenheid voortdurend te benadrukken en dat zij managers en VVE-beroepskrachten duidelijke handreikingen moet geven voor de wijze waarop ze ouders kunnen betrekken. Landen als Finland en Slovenië hechten veel waarde aan een educatief partnerschap tussen ouders en instellingen, waarbij alle betrokkenen even belangrijk zijn.
- Een derde les is dat instellingen rekening moeten houden met het feit dat de achtergronden en behoeften van ouders sterk kunnen verschillen. Dat betekent onder meer dat zij verschillende communicatiekanalen en -middelen moeten inzetten. Informatie die bijvoorbeeld alleen via e-mail wordt verspreid, zal niet altijd alle ouders bereiken. Soms werkt het beter om huisbezoeken af te leggen. In Australië is in het kader van het *Home Interaction Programme for Parents and Youngsters* veel ervaring opgedaan met huisbezoeken. Hierdoor lukt het beter om gezinnen uit risicogroepen te betrekken.
- De laatste les is dat het gaat om een lange termijnperspectief. In British Columbia (Canada) bijvoorbeeld blijkt uit meerjarige

evaluaties dat ouders die in de kinderopvang betrokken zijn bij hun kind, later op school ook nauw betrokken zijn bij het leren van hun kind.

Zelfreflectielijsten: waar staan we nu?

Deze lijsten zijn bedoeld om landen bewust te maken van nieuwe trends en van onderdelen waar wellicht verandering nodig is. Er zijn in totaal negen stellingen over het onderwerp ouderbetrokkenheid, die op een vijfpuntsschaal worden gescoord. Twee voorbeelden van stellingen zijn:

- Ouders krijgen ondersteuning bij het creëren van een goede thuisleeromgeving, bijvoorbeeld door training van beroepskrachten, door het gebruik van VVE-programma's met een sterke oudercomponent en door voorlichting.
- Er is sprake van voldoende samenwerking en overleg tussen de rijksoverheid en lokale autoriteiten over strategieën voor het betrekken van ouders.

Deelsessie ouderbetrokkenheid

Nadat het rapport *Starting Strong III* in Oslo officieel was gepresenteerd, werden in kleinere groepen deelsessies gehouden over de verschillende thema's.

In de sessie over het betrekken van gezinnen en gemeenschappen vertelde de Schotse minister van Kinderen en Jongeren, Aileen Campbell, over het *PlayTalkRead* programma, een samenwerkingsproject tussen het Schotse ministerie en lokale gezondheidscentra. Doel van het programma is ouders en verzorgers op het platteland ertoe te bewegen meer te spelen, praten en lezen met hun kinderen, thuis en in de kinderopvang. Er rijdt een *PlayTalkRead*-bus door alle 32 raadsgebieden (*council areas*) in Schotland. Medewerkers verzorgen gratis workshops waarin ze met ouders en hun kinderen liedjes zingen, versjes opzeggen en verhalen vertellen en de ouders informatie geven over de wijze waarop zij dit soort activiteiten – spelen, praten, lezen – thuis met hun kind kunnen doen. De ouders krijgen een voorleesboekje mee naar huis. Ook wordt er babymassage gegeven.

Naast het educatieve belang, zijn de workshops belangrijk vanwege het ontspannende karakter

ervan: ouders drinken samen een kopje thee of koffie en wisselen ervaringen uit. Volgens Aileen Campbell dragen de workshops niet alleen bij aan de ontwikkeling van kinderen, maar ook aan het welbevinden van de ouders. Hierdoor wordt de band tussen ouders en kinderen versterkt.

Aansluitend op dit Schotse project, werd in de deelsessie ingegaan op de vraag hoe je in contact komt met moeilijk bereikbare ouders, die vaak het hardst ondersteuning nodig hebben. Al gauw richtte de discussie zich op het feit dat communicatie moeilijker tot stand komt als ouders de taal van het land niet spreken. De deelnemers waren

“De Noorse overheid heeft een ‘sociaal mandaat’ opgesteld, waarin staat dat sociale inclusie en respect voor diversiteit belangrijke onderleggers zijn voor het kinderopvang- en onderwijsbeleid.”

het erover eens dat meertaligheid niet als een gebrek moet worden gezien, maar juist als een verrijking of op zijn minst als een kans (*‘an asset, not a deficit’*). Wanneer je dat als uitgangspunt neemt – in plaats van een eenzijdige focus op het spreken van de landstaal – zul je andere oplossingen zoeken en vinden. Zo vertelde een deelnemer uit Mexico over een project waarin sprekers van het Nahuatl en het Zapoteeks worden ingezet om de taalbarrière met ouders met een Mexicaans-Indiaanse achtergrond te slechten. Een medewerker van het National Center for Multicultural Education (NAFO) legt uit dat de Noorse overheid een ‘sociaal mandaat’ heeft opgesteld, waarin staat dat sociale inclusie en respect voor diversiteit belangrijke onderleggers zijn voor het kinderopvang- en onderwijsbeleid. Hiermee hebben professionals én beleidsmakers een instrument in handen om elkaar te wijzen op het belang van het gebruik van moedertalen (anders dan het Noors).

Ouderbetrokkenheid wordt internationaal in toenemende mate gezien als een belangrijk beleidstraject om een gezonde kindontwikkeling te kunnen realiseren. Er is overeenstemming dat ouders het fundamentele recht én de fundamen-

tele plicht hebben om bij de ontwikkeling en het onderwijs van hun kind betrokken te zijn. Voorwaarde is dat ouders serieus worden genomen. Dan is er een wereld te winnen.

Heleen Versteegen (Sardes)

Het ouderbeleid van Cumulus Welzijn

Betrokken ouders in Utrecht-Overvecht

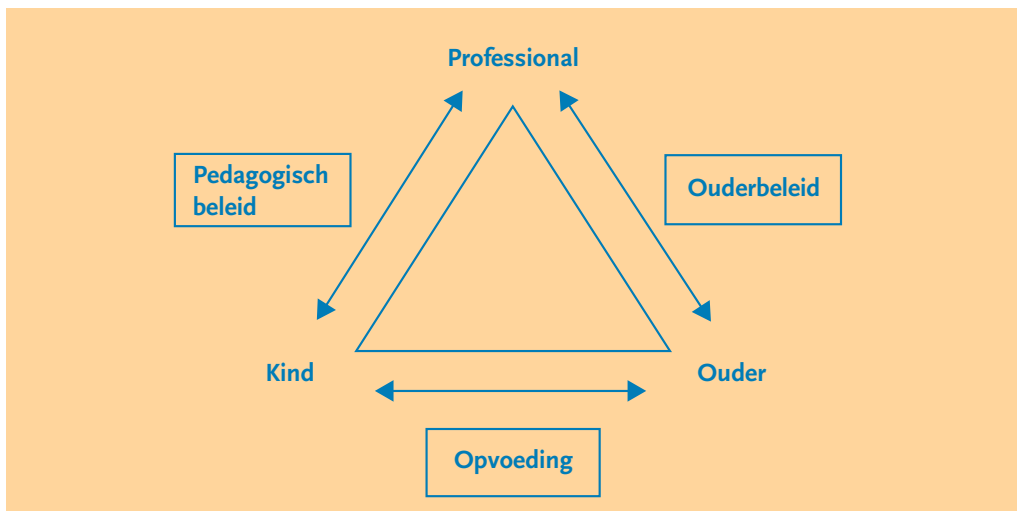
Cumulus Welzijn in Utrecht werkt al jaren aan de invulling van een compleet en aansprekend ouderbeleid. Heleen Versteegen en Karin Hoogeveen (Sardes) praten met Daniëlle Mierop (teamleider Voorscholen) en Mariët Junte (projectcoördinator opvoedingsondersteuning) over de ontwikkeling van een succesvol ouderbeleid in de voorschoolse periode. Vier pijlers van het ouderbeleid passeren de revue: een gezamenlijke visie op ouderbeleid in de gemeente, een goede werving en toeleiding, de ketenaanpak en brede steun voor het beleid in de organisatie.

We staan in het hart van de wijk Overvecht in de gemeente Utrecht, waar het hoofdkantoor van Cumulus Welzijn is gehuisvest te midden van woningen, hoog- en laagbouw, scholen en winkels. Cumulus voert activiteiten uit in vier Utrechtse wijken: Binnenstad, Noord-Oost, Oost en Overvecht. Overvecht is een van de veertig krachtwijken, ook wel aandachtswijken genoemd. De gemeente vindt het belangrijk dat er in de Utrechtse krachtwijken (vier in totaal) voor kinderen en ouders een goed activiteitenaanbod is en Cumulus heeft er flink aan getrokken om een

sluitend aanbod te realiseren. Daniëlle Mierop en Mariët Junte vertellen graag over de aanpak waar zij, terecht, trots op zijn.

Gemeentelijk ouderbeleid

De welzijnsinstellingen wilden hun ouderbeleid afstemmen op het 'pedagogisch beleid jeugdwelzijn 0-23', dat zij gezamenlijk hebben ontwikkeld. Zij stelden een gemeenschappelijke werkgroep in, die zich boog over ouderbeleid dat is gericht op de relatie tussen professionals en ouders, beleid dat

Vreedzame school en wijk

De Vreedzame school is een programma voor basisscholen en is gericht op de ontwikkeling van sociale competenties en democratisch burgerschap. De Vreedzame school wil kinderen opvoeden tot verantwoordelijke en actieve leden van de gemeenschap. Om een Vreedzame school te worden, volgen scholen een invoeringstraject van twee tot drie jaar, bestaande uit teamtrainingen, waarin leerkrachten het bijbehorend leerkrachtgedrag aanleren.

Er ontstond behoefte aan verbreding van het concept op wijkniveau: de Vreedzame wijk. Dat houdt in dat alle organisaties die in de wijk werken met kinderen in de basisschoolleeftijd, een eenduidige pedagogische aanpak hanteren.

Zie: www.vreedzameschool.nl

indirect ook invloed heeft op de relatie tussen ouders en kinderen en op de ontwikkeling van kinderen.

In het ouderbeleid komen allerlei onderwerpen aan de orde: missie, visie, partnerschap, vreedzame werkwijze, de verhouding tussen pedagogisch beleid en ouderbeleid, ouderparticipatie en de rollen van de pedagogisch medewerker en van ouders in de opvoeding. Het mooie van het ouderbeleid is dat het richting geeft aan alles wat voor en met ouders wordt gedaan, zoals opvoedingsondersteuning. Mariët: “Je moet uitgaan van de kracht van de ouders en hoe zij zelf tegen opvoeding aankijken. Daarnaast wordt het *Vreedzaam werken* in Utrecht breed ingevoerd: ook dat is de basis van het ouderbeleid.”

Alle pedagogisch medewerkers van Cumulus Welzijn in Utrecht worden nu geschoold in *Vreedzaam werken*, vertelt Daniëlle. “Dit is het jaar

van de trainingen. Niet alleen pedagogisch medewerkers, ook de leidinggevenden worden geschoold. We wilden eerst met de pedagogisch medewerkers beginnen. Maar vreedzaam werken zegt ook iets over onze manier van leidinggeven, onze omgang met ouders en over onze omgang onderling. Je kan wel zeggen ‘wij gaan vreedzaam werken’, maar wij – de leidinggevenden, zorgconsulenten, VVE-coördinatoren en projectcoördinator – moeten ook vreedzaam zijn. Wij moeten het zelf ook doen. Wij zijn begonnen met het handelen met de kinderen in de groep, omdat dat voor de medewerkers het meest zichtbaar is, daar hebben ze meteen een beeld bij. Daarna volgen het vreedzaam handelen met de ouders en ook ‘hoe doen we het met elkaar, de vreedzame omgang’.” Gezien bovenstaande visie, is het begrijpelijk dat Cumulus zich kan vinden in de uitgangspunten van *civil society*, ontwikkeld door Micha de Winter. Cumulus wil een leefwereld voor kinderen creëren waarbij iedereen opvoeder is. Mariët: “Wij willen

Missie van het ouderbeleid

“Binnen het nieuwe welzijnsdenken gaat men bij het werken met ouders uit van de kracht en de eigenwaarde van het individu. Dat betekent dat professionals ouders stimuleren om zelf eventuele problemen op te lossen, talenten te ontwikkelen en activiteiten te organiseren. De welzijnsorganisaties leveren niet altijd ongevraagd een aanbod aan activiteiten, maar ondersteunen zeker ook de eigen kracht en initiatieven van ouders. Daarnaast krijgen ouders die dat nodig hebben de ondersteuning die aansluit bij hun specifieke vragen en behoeften.”

Uit: Portes en Doenja (2011). *Ouderbeleid Cumulus Welzijn, Overkoepelend Ouderbeleid t.b.v. Peuterspeelzalen en Voorscholen Utrecht*.

vooral stimuleren dat er over opvoeden wordt gesproken, dat ervaringen worden uitgewisseld, dat een netwerk van ouders wordt opgebouwd. Dat is nu het uitgangspunt.”

Goede werving en toeleiding

Cumulus Welzijn zet zich ervoor in om alle ouders en kinderen te bereiken. Met name laagopgeleide ouders die door omstandigheden de weg naar het voorschoolse aanbod niet weten te vinden, worden op een intensieve manier benaderd. Om iedereen te kunnen bereiken, is de samenwerking tussen ketenpartners, zoals de jeugdgezondheidszorg, welzijn, onderwijs en de gemeente, heel belangrijk. De afspraken zijn vastgelegd in een samenwer-

“Je moet uitgaan van de kracht van de ouders en hoe zij zelf tegen opvoeding aankijken”

kingsprotocol. Daarnaast zijn er verschillende toeleidingsprogramma's, die variëren in intensiteit: van groepsbijeenkomsten tot individuele begeleiding, waarbij de medewerker bijvoorbeeld met een ouder meegaat naar een peuterspeelzaal.

De verschillende onderdelen van de werving en toeleiding zijn voor de meeste betrokkenen bekend: het samenwerkingsprotocol, *Instapje* (zie kader) / spelbegeleiding thuis, ouder-kindgroepen, groepsvoorlichting en huisbezoeken. Het succes

zit hem in de goede afstemming van alle activiteiten, in de volhardende aanpak en in het geloof dat de voorschool het verschil kan maken voor het verloop van de schoolcarrière van kinderen. De boodschap komt overtuigend over, omdat pedagogisch medewerkers die op de voorschool werken, de ouders begeleiden.

“Je moet er ook voor zorgen dat de materialen en de aanpak goed aansluiten bij specifieke groepen mensen”, geeft Daniëlle aan: “Zo hebben we *Instapje* bijvoorbeeld succesvol aangepast voor Roma-gezinnen.” Ook heeft Cumulus Welzijn visueel materiaal ontwikkeld waarmee ouders een goed beeld krijgen van het aanbod van een peuterspeelzaal: een dvd en een fotoboekje over de peuterspeelzalen.

Een doorgaande lijn

“Wij puzzelen, wij stapelen niet”, zegt Mariët. “Alleen dan kun je zorgen voor een helder en duidelijk aanbod voor ouders en kinderen.” De doorgaande lijn kent verschillende dimensies. Het aanbod start bij ouders van pasgeboren kinderen en groeit mee met de leeftijd van het kind. Daarnaast verschilt de intensiteit van het aanbod.

Een licht en zeer toegankelijk onderdeel van het aanbod zijn de ontmoetingsgroepen voor moeders en baby's. Voor de uitvoering van dit aanbod werkt Cumulus Welzijn actief samen met medewerkers van het consultatiebureau. Turkse en Marokkaanse moeders kunnen hier in hun eigen taal praten.

Ontwikkelingsstimulering en opvoedingsondersteuning

Instapje is een voorbeeld van een ontwikkelingsstimuleringsprogramma. Dat wil zeggen dat het programma er primair op is gericht ouders goed toe te rusten om de ontwikkeling van hun kind te kunnen stimuleren. Een gezin met een kind van een jaar wordt gedurende dat jaar één keer per week bezocht door een speciaal daarvoor opgeleide beroepskracht. *Instapje* is een van de 'Stapprogramma's', die zich ten doel stellen de onderwijskansen van jonge kinderen met een (taal)achterstand te vergroten (www.stapprogrammas.nl).

Homestart is een voorbeeld van een opvoedingsondersteuningsprogramma. Dit programma is primair gericht op de ondersteuning van ouders in hun opvoedende rol. Daarmee wordt de ontwikkeling van het kind indirect gestimuleerd.

Daar is bewust voor gekozen, omdat emoties een grote rol spelen bij het praten over opvoeden van pasgeboren kinderen. Dan is het belangrijk dat de ouders de taal spreken waarin zij zich het beste kunnen uitdrukken.

Na de babygroepen volgen de ouder- en kindgroepen voor ouders met kinderen vanaf 15 maanden tot 4 jaar. Deze groepen worden begeleid door pedagogisch medewerkers van de voorscholen. De ouders nemen de kinderen mee. Terwijl ouders in de babygroepen vaak nog volop gelegenheid hebben om met elkaar te praten, vragen de kinderen in de peutergroepen behoorlijk wat aandacht. Daardoor zijn de gesprekken over opvoeden hier wat minder intensief. In deze groepen spelen de ouders vooral veel met hun kinderen en spelen de kinderen met elkaar.

“Onder pedagogisch medewerkers groeit het besef dat het belangrijk is om ouders te betrekken”

Als kinderen eenmaal op de basisschool zitten, loopt het ondersteuningsaanbod vloeiend over in verschillende vormen van ouderinloop. Een voorbeeld van een intensief aanbod is *Instapje*. Dit is een ontwikkelingsstimuleringsprogramma, waarin ouders 26 weken achtereenvolgend worden bezocht door een medewerker die allerlei spelideeën voor dreumesen introduceert. Daarnaast wordt in Overvecht het programma *Homestart* aangeboden, een intensief opvoedingsondersteuningsprogramma, waarbij een vrijwilliger wekelijks bij de ouders langskomt om hen ondersteuning op maat te geven.

Heel tevreden is Cumulus over het zelfontwikkelde *Samen praten over opvoeden*, een lichte vorm van opvoedingsondersteuning, waarbij ouders een serie themabijeenkomsten bijwonen. Mariët: “Het is een prachtige activiteit voor voorscholen, maar ook voor scholen, bijvoorbeeld in de ouderkamer. De aanpak sluit goed aan bij de vreedzame werkwijze en bij de gedachte van de *civil society*. De

kern is dat ouders met elkaar praten over opvoeden. Ouders worden gestimuleerd van elkaar te leren.”

Protocol ouderbetrokkenheid

Cumulus werkt voortdurend aan de verbetering van de kwaliteit van het aanbod en besteedt ook veel aandacht aan de wijze waarop de kwaliteit is geborgd in de organisatie. Een goed voorbeeld hiervan is het *Protocol ouderbetrokkenheid voor de pedagogisch medewerkers*, een nieuw product dat Cumulus heeft ontwikkeld voor de voorschool. In dit protocol staan afspraken over de taken van de pedagogisch medewerker, zoals huisbezoek, een warme intake, twee keer per week een spelinloop, ouderbijeenkomsten organiseren over opvoeden of speciale thema's, ouders stimuleren tot thuisactiviteiten en twee à drie keer per jaar oudergesprekken voeren naar aanleiding van het kindvolgsysteem.

“De ouderactiviteiten zijn niet nieuw, maar vormen nu een geheel en worden strakker aangestuurd”, vertelt Daniëlle. “We hebben eerst alle activiteiten voor ouderbetrokkenheid geïnventariseerd en hebben vervolgens vastgesteld welke activiteiten alle voorscholen moeten uitvoeren. In de functioneringsgesprekken bevragen we pedagogisch medewerkers ook op de uitvoering van de activiteiten.”

Het protocol is samen met pedagogisch medewerkers opgesteld en is besproken in het teamoverleg. “Medewerkers denken wel verschillend over ouderbetrokkenheid. Dat hangt onder meer af van de ouderpopulatie en van de mate waarin ouders gehoor geven aan het verzoek om medewerking. Maar het besef dat het belangrijk is om ouders te betrekken groeit. Zo hebben pedagogisch medewerkers er bijvoorbeeld veel energie in gestoken om een oudercursus, aangeboden door het ROC (mbo en volwasseneneducatie), aan te bevelen bij de ouders. Ze zagen de meerwaarde daarvan, doordat ouders er veel plezier aan beleven en het echt iets oplevert. Door dat soort dingen zie je een omslag. Eerlijk is eerlijk, sommige pedagogisch medewerkers zien de ouders als een bijkomstigheid; het gaat hen om de kinderen. Maar nu zien we dat ze er meer over nadenken: wat vind ik belangrijk en waarom?”

Tips van Mariët en Daniëlle

- Begin klein: ouders willen zich vaak niet (meteen) committeren aan een cursus van meerdere bijeenkomsten. Laat ouders eerst een keer deelnemen en vraag of ze willen terugkomen.
- Zorg voor succeservaringen bij de medewerkers en borduur daarop voort. Als ouders bijvoorbeeld enthousiast reageren op een activiteit of als zij – dankzij de activiteiten van pedagogisch medewerkers – thuis meer gaan voorlezen, dan worden medewerkers gemotiveerd om ook andere ouders te stimuleren.
- Sluit aan bij de talenten van ouders: laat ouders vooral met elkaar in gesprek komen en faciliteer dat proces.
- Zorg voor een ketenaanpak: door de ketenaanpak worden alle ouders aangesproken. Het ouderbeleid wordt door samenwerkende organisaties uitgevoerd, zodat ouders overal dezelfde boodschap horen. Opvoeden is een taak van alle inwoners en beroepskrachten in de wijk.
- Blijf (zeker jaarlijks) de beroepskrachten in de wijk informeren over de mogelijkheden van opvoedingsondersteuning en ouderbetrokkenheid. Zij hebben immers de eerste contacten met ouders en kunnen ouders adviseren en doorverwijzen.

Om ervoor te zorgen dat het protocol ouderbetrokkenheid ook echt wordt uitgevoerd en niet in de kast verdwijnt, is het ingebed in de cyclus van personeelsmanagement. Nog belangrijker is dat medewerkers zichzelf verantwoordelijk voelen voor de uitvoering. Daarvoor zijn er *kwaliteitskaarten* ontwikkeld, checklisten die pedagogisch

medewerkers zelf kunnen invullen en die ook voor coaching zijn te gebruiken. De competenties van de pedagogische medewerkers zijn zeer bepalend voor een goede kwaliteit van het ouderbeleid, maar de medewerkers floreren alleen als zij werken in een lerende organisatie, waar iedereen – van medewerker tot directeur – zijn steentje bijdraagt.

Dré van Dongen (Inspectie van het Onderwijs)

Bestuursafspraken ouderbetrokkenheid G4-G33

Inspectie beoordeelt oudercomponent VVE

Hoe kunnen gemeenten en VVE-instellingen op een opbrengstgerichte manier werken aan ouderbetrokkenheid? Waar worden ze op afgerekend als het om ouderbeleid gaat? Dre van Dongen, werkzaam bij de Inspectie van het Onderwijs, gaat in op de wijze waarop gemeenten kunnen zorgen voor een goed ouderbeleid, dat voldoet aan de geldende kwaliteitscriteria.

Ouderbetrokkenheid is een onderdeel van VVE en is een belangrijke kwaliteitsbepalende factor bij de allerjongste kinderen. De Onderwijsinspectie heeft het onderdeel ouderbetrokkenheid in het VVE-toezichtkader geoperationaliseerd in zeven indicatoren. Het stimuleren van de kinderen thuis is één van de indicatoren.

Op 12 maart 2012 ondertekenden minister Van Bijsterveldt (OCW) en vertegenwoordigers van de G4 en G33 de bestuursafspraken over VVE, schakelklassen en zomerscholen voor de periode van 2012 tot 2015. Versterking van ouderbetrokkenheid neemt hierin een belangrijke plaats in.

De zeven indicatoren van de onderwijsinspectie

Uit de invulling van VVE in andere landen en de resultaten van wetenschappelijk onderzoek blijkt dat de oudercomponent van VVE heel belangrijk

is. Het ouderbeleid in de VVE-bestandsopname is allereerst op gemeentelijk niveau beoordeeld, maar ook is bekeken hoe de locaties het ouderbeleid invullen. Dat gebeurt aan de hand van de volgende zeven indicatoren uit het toezichtkader van de Onderwijsinspectie:

1. Is er ouderbeleid op gemeentelijk niveau met een analyse van de ouderpopulatie?
2. Is er beleid over hoe en waarvoor de ouders vooraf worden geïnformeerd?
3. Hoe is de intakeprocedure?
4. Op welke manier wil men dat ouders participeren in de voor- of vroegschool van hun kind?
5. Op welke manier wil men dat ouders thuis meedoen aan VVE?
6. Hoe worden de ouders geïnformeerd over de ontwikkeling van hun kind?
7. In welke mate wordt rekening gehouden met de thuistaal?

De G37 kunnen de middelen die zij ontvangen voor de bestrijding van onderwijsachterstanden ook inzetten voor verbetering van de ouderbetrokkenheid. Deze middelen worden verdeeld via een specifieke uitkering. Gemeenten zijn verplicht die middelen in te zetten voor de bestrijding van onderwijsachterstanden (art 165, 166 en 167 WPO). Wanneer het geld niet aan dit specifieke doel wordt besteed, dan vloeien de middelen terug in de rijkskas. Voor de uitgangssituatie heeft de Onderwijsinspectie een zogenaamde VVE-bestandsopname gemaakt. In de jaren 2013 en 2015 moeten de steden een wezenlijke verbetering laten zien ten opzichte van de nulmeting.
Bron: *Verslag van een schriftelijk overleg inzake de bestuursafspraken G4 en G33, 6 maart 2012*

Resultaten uit de VVE-bestandopname

Uit de VVE-bestandopname blijkt dat gemeenten verschillende activiteiten met ouders doen, maar dat ze die vaak eerder doen 'omdat ze die altijd al deden' dan dat er een overwogen beleid aan ten grondslag ligt. Ook bestaan er aanzienlijke verschillen in het aantal ouders dat wordt bereikt. In de meeste gemeenten worden, al dan niet in nauwe relatie met VVE, activiteiten voor ouders georganiseerd. Tweederde van de gemeenten moet nog een overkoepelend ouderbeleid ontwikkelen dat leidend is voor inhoudelijke en organisatorische keuzes.

Net als op gemeentelijke niveau, ontbreekt ook op de locaties vaak een expliciet ouderbeleid op basis waarvan gericht ouderactiviteiten worden uitgevoerd. Het gaat hier om een goede analyse van de ouderpopulatie (wensen en mogelijkheden van ouders), een duidelijke visie op hoe ouders kunnen bijdragen aan de ontwikkeling van hun kinderen en activiteiten die hier effectief op aansluiten.

In de *Tussenrapportage van de VVE-bestandopname (stand van zaken medio 2011)* van de Onderwijsinspectie staan de oordelen van het gemeentelijke beleid van de oudercomponent bij VVE. Van de 21 gemeenten is er bij 17 gemeenten sprake van verbeterpunten (score 2) en bij 4 gemeenten is het beleid als voldoende (score 3) beoordeeld. De oordelen van de inspectie zijn te zien op www.davve.nl via de knop 'Benchmark gemeentelijk VVE-beleid'. Door vervolgens te kiezen voor '1a4 Ouders' treft u op 1 A4 de inspectieoordelen aan. U krijgt een toelichting op het oordeel door de

betreffende gemeente te selecteren. Vervolgens krijgt u via de knop 'Maak rapportage' een Worddocument met de oordelen en toelichtingen. In onderstaande tabel staan de oordelen van een aantal locaties (voorscholen) in een bepaalde gemeente. Daaruit blijkt dat het gerichte ouderbeleid bij bijna alle locaties een verbeterpunt is (score 2) en dat de intake overal voldoende kwaliteit heeft (score 3). Verder laat de tabel zien dat er aanzienlijke verschillen zijn in de mate waarin er thuis aan VVE-activiteiten wordt gedaan én in de mate waarin ouders participeren in VVE-activiteiten op de voorschool.

Een ondersteunende thuisomgeving bevorderen

Het VVE-toezichtkader bevat een literatuurstudie over ouderbetrokkenheid. Hieruit blijkt dat kinderen in de voor- en vroegscholen minimaal 4 dagdelen (ofwel ten minste 10 uur) per week deelnemen aan VVE. De overige tijd zijn de kinderen thuis, bij hun ouders. Omdat ouders een grote invloed hebben op de ontwikkeling van hun kinderen, is het van groot belang de rol van ouders bij VVE te beoordelen. De ouderrol heeft verschillende aspecten, die zijn beschreven in de indicatoren van het aspect 'Ouders' in het VVE-waarderingskader (zie hiervoor).

In de OKE-wet (artikel 15j) staat dat de Inspectie toezicht houdt op het informeren van ouders en op de ouderbetrokkenheid. Het is van belang dat ouders worden geïnformeerd over de voortgang van de ontwikkeling van hun kind, maar ook over het beleid en het ambitieniveau van de VVE-locatie

Aspect Ouders	Oordelen op de voorschoollocaties																		
B1 Gericht ouderbeleid	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	3
B2 Vooraf info aan ouders	3	2	2	3	3	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
B3 Intake	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
B4 Thuis VVE	3	3	3	2	2	3	2	4	3	2	3	4	2	3	4	2	2	2	3
B5 VVE-participatie	2	3	3	2	2	3	2	4	4	3	3	4	2	2	3	3	2	3	4
B6 Info ouders ontwikkeling	3	3	3	2	2	3	2	2	2	2	3	2	2	3	3	3	2	3	3
B7 Thuistaal	3	3	3	2	3	3	3	3	3	3	3	2	3	3	3	3	3	3	3

waar hun kind naartoe gaat. Om positieve contacten met de ouders te onderhouden, is het van belang dat de instelling goed met de ouders communiceert en dat de competentie van ouders wordt erkend. Dat betekent dat de instelling met ouders overlegt over de ontwikkeling van het kind en dat er sprake is van wederzijdse afstemming en samenwerking om het kind te ondersteunen. Alleen informatie-uitwisseling tussen leidsters en ouders heeft doorgaans nog geen effect op de

“Vaak ontbreekt een expliciet ouderbeleid op basis waarvan gericht ouderactiviteiten worden uitgevoerd.”

ontwikkeling/leerprestaties van het kind. Vooral de manier waarop ouders worden betrokken is belangrijk voor de kwaliteit van VVE. In de literatuur wordt onderscheid gemaakt tussen ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie. Ouderbetrokkenheid houdt in dat ouders zich vooral betrokken voelen bij de instelling, omdat hun kind daar naartoe gaat. Desforges en Abouchaar (2003) geven een overzicht van activiteiten die ouders (kunnen) doen om het ontwikkelingsproces van hun kind te bevorderen:

- Thuis sociale en educatieve normen en waarden voorleven, die betrekking hebben op persoonlijke vervulling en goed burgerschap.
- Contact opnemen met de leidsters van het kind om de regels, procedures, het curriculum en toetsen van de voor- of vroegschool te leren kennen.
- De voor- of vroegschool bezoeken als er discussiepunten of zorgen zijn.
- Deelnemen aan schoolactiviteiten.
- Meewerken in de voor- of vroegschool om de leidsters te ondersteunen (bijvoorbeeld voorbereiden van lesmateriaal of toezicht houden bij overblijven of buitenspelen).
- Deelnemen aan een medezeggenschapsraad.

De eerste twee activiteiten (*at-home good parenting*) hebben een positief effect op de prestaties van kinderen. Ouders helpen kinderen

door hen thuis een ondersteunende en stimulerende omgeving te bieden, waarin ze een sociaal, legericht zelfbeeld en hoge educatieve aspiraties kunnen ontwikkelen. Ze kunnen hiertoe thuis veel legerelateerde activiteiten doen, zoals lezen, bibliotheek bezoeken, spelenderwijs letters leren, zingen en rijmen (Kalthoff, 2005).

Doelen voor kinderen en ouders combineren

Leseman (2002) geeft aan dat met name kinderen uit lage sociaal-economische milieus profijt hebben van programma's die doelen voor kinderen en doelen voor ouders combineren. Deze programma's hebben een primaire focus op de kinderen, maar daarnaast zijn er ook doelen voor ouders geformuleerd. Kenmerken van deze programma's zijn:

- Een intensieve vroege start.
- Kindgerichtheid.
- Een centrumgericht programma gecombineerd met intensieve ouderparticipatie.
- Educatie voor ouders.
- Geprogrammeerde activiteiten voor thuis.
- Maatregelen voor familiale steun (bijvoorbeeld ouders helpen om een baan of geschikte huisvesting te vinden, ouders informeren over gezondheidszorg van kinderen).

Barnett (1995) toonde aan dat een dergelijke combinatie op lange termijn inderdaad aantoonbare effecten heeft, zoals betere schoolprestaties in hogere klassen, minder vroegtijdig schoolverlaten en minder criminaliteit. De VVE-locatie speelt hierbij een grote rol. Leidsters kunnen ouders erop wijzen welke activiteiten zij met hun kinderen kunnen doen en kunnen zich ervoor inspannen dat dit ook daadwerkelijk gebeurt. Daarnaast is het belangrijk dat ouders zich welkom voelen in de groep en daar de mogelijkheid krijgen om met hun kind(eren) te spelen of om ideeën uit te wisselen met de leidsters en andere ouders (Van Keulen, 2004).

Diversiteit in ouderbeleid

Ouders vormen geen homogene groep. Ze hebben verschillende belangen en posities, verschillende

sociale en etnische achtergronden en verschillende opvoedings- en communicatiestijlen (De Graaff et al., 2006). Voor de effectiviteit van VVE, zo is aangetoond, is het belangrijk dat programma's en activiteiten in de VVE-instelling aansluiten bij de normen en waarden, de praktische mogelijkheden en de behoeften van ouders (Van Keulen & Doeleman, 2002). Basis hiervoor is de pedagogische afstemming tussen ouders en leidsters. Maar doordat elke ouder verschillend is, kun je als leidster niet met iedereen perfecte afstemmingsafspraken maken. In de praktijk komt het er daarom vooral op neer dat leidsters en ouders op de hoogte zijn van elkaars wensen en ideeën over de opvoeding en ontwikkeling van kinderen, dat zij dit samen in de gaten houden en dat zij de leefwerelden (thuis en in de instelling) met elkaar verbinden door veel informatie uit te wisselen (Ligtermoet & Zwetsloot, 2000).

Om de wensen en behoeften van ouders goed te leren kennen, is het nodig dat er voorafgaand aan de plaatsing van een kind, informatie wordt ingewonnen bij de ouders. Het gaat om informatie

over kenmerken van het kind, de thuissituatie en de achtergrond/mogelijkheden van de ouders.

“VVE-activiteiten moeten aansluiten bij de normen en waarden, de mogelijkheden en de behoeften van ouders.”

Kennis over de kenmerken en achtergronden van ouders is nodig om in het ouderbeleid duidelijk te formuleren wat de instelling van de ouders verwacht en op welke manier ouders inspraak kunnen hebben in de activiteiten van de instelling (Riksen-Walraven, 2004).

Ouderindicatoren beoordelen

Naast de literatuurstudie, geeft het VVE-toezichtkader een werkinstructie die de indicatoren toelicht en beschrijft wanneer een indicator met een 'voldoende' (3) moet worden beoordeeld.

B OUDERS

B1 Gericht VVE-ouderbeleid

Toelichting

- Er is een visie met bijbehorende doelen op het gebied van VVE-ouderparticipatie geformuleerd.
- Er wordt inzicht gegeven in de analyse van de ouderpopulatie, zoals taalachtergrond, opleidingsniveau, werkend/niet-werkend en sociaal-economische factoren.
- Op basis van de analyse van de ouderpopulatie, de wensen en mogelijkheden van de ouders en de eigen doelstellingen is een concreet VVE-ouderbeleid geformuleerd en op schrift gesteld.
- Het beleid wordt in de praktijk ook daadwerkelijk uitgevoerd.
- Op de vroegschool vormt het VVE-ouderbeleid een onderdeel van het ouderbeleid van de basisschool.

Norm voldoende

- Staat op papier.
- Bevat analyse ouderpopulatie.
- Doelen t.a.v. de ouders in voor/vroegschool.

B2 Ouders zijn vooraf adequaat geïnformeerd

Toelichting

- Bij de voorschool wordt het ambitieniveau vermeld (volgens het GGD-toetingskader een 2: dan wordt er VVE gegeven).
- De informatie over het beleid van de voor/vroegschool omvat het veiligheids-, gezondheids-, pedagogisch en ouderbeleid, de plaatsingsprocedure, frequentie van informatie-uitwisseling en doelstellingen t.a.v. VVE van de betreffende voor/vroegschool.
- Adequaat informeren betekent dat de voor/vroegschool er ook zorg voor draagt dat de informatie begrepen wordt door de ouders en dat 'de boodschap dus is overgekomen'.
- Bij centraal geregelde plaatsing worden ouders binnen één maand adequaat geïnformeerd door de voorschool van hun kind.
- Aantoonbaar doordat leidsters/leerkrachten kunnen laten zien dat een bepaalde procedure wordt gevolgd en uit gesprekken met leidsters/leerkrachten, leidinggevend en eventueel ouders blijkt dit ook.

Norm voldoende

- Aantoonbaar geïnformeerd.
- Over ambitieniveau voorschool.
- Over doelen t.a.v. de ouders.

B3 Intake

Toelichting

- Er is een standaard intakeformulier waarop aspecten worden ingevuld over onder andere:
 1. Samenstelling van het gezin en de plaats van het kind daarin.
 2. Bijzonderheden van de ontwikkeling.
 3. Ontwikkelings- en kindkenmerken.
 4. Gezondheid en (opvallende) gedragskenmerken van het kind.
 5. De wijze van opvoeden en het stimuleren van de ontwikkeling (rol van beide ouders, tijd voor het kind, eet- en slaapritme, voorlezen, samen spelen, thuistaal, enzovoort).
- De intake is face-to-face.

Norm voldoende

- Standaard intakeformulier.
- Voldoende relevante onderwerpen (tenminste 1 t/m 4).
- Ingevuld voor elk kind.

B4 Stimuleren om thuis ontwikkelingsstimulerende activiteiten te doen

Toelichting

- Alle ouders worden door de leidsters/leerkrachten gestimuleerd om thuis VVE-activiteiten met hun kinderen te doen.
- Ouders krijgen spelmaterialen mee (met instructies of handleidingen) die zij thuis met hun kind(eren) kunnen gebruiken. Dit materiaal is afgestemd op de mogelijkheden van de ouder (qua taal, uitvoerbaarheid, wensen, enzovoort).
- Ouders worden door de leidsters/leerkrachten geïnformeerd over hoe ze met hun kind(eren) activiteiten kunnen uitvoeren.
- De leidsters/leerkrachten koppelen met ouders en kinderen terug of en hoe de activiteiten thuis zijn uitgevoerd.
- Voldoende ouders voeren thuis activiteiten uit, zoals bedoeld in de oudercomponent van het VVE-programma (minimaal 60%).

Norm voldoende

- Alle ouders worden gestimuleerd thuis ontwikkelingsstimulerende activiteiten te doen.
- Krijgen adequaat materiaal en informatie mee.
- Minimaal 60% doet het ook.

B5 Participatie in VVE-activiteiten in de voorschool/vroegschool*Toelichting*

- De voor- en vroegschool organiseert voldoende relevante ouderactiviteiten (zoals informatie-bijeenkomsten over VVE, themabijeenkomsten, inloopuren, koffieochtenden) en stimuleert de ouders om hieraan deel te nemen.
- De ouders worden gestimuleerd om (elke dag) bij het brengen van hun kind activiteiten te doen met hun kind.
- Er is een aanbod van activiteiten die ouders bij binnenkomst met hun kinderen kunnen doen.
- Leidsters/leerkrachten voeren bij het brengen en halen informeel korte gesprekken met de ouders over hun kinderen.
- Voldoende ouders (minimaal 60%) participeren in de activiteiten.

Norm voldoende

- Regelmatig ouderactiviteiten.
- Voldoende ouders nemen deel (60%).

B6 Informeren over de ontwikkeling van hun kind*Toelichting*

- Er is tenminste 3 keer in de peuter- en de kleuterperiode een oudergesprek op uitnodiging van de voor/vroegschool, waarin ouders worden geïnformeerd over de ontwikkeling van hun kind.
- Tijdens de oudergesprekken worden toetsresultaten en observatiegegevens bekeken en besproken.
- Bij zorgpunten worden ouders direct geïnformeerd over hun kind en zijn er regelmatig gesprekken om de voortgang te bespreken.

Norm voldoende

- Voldoende, o.a. over toets- en observatiegegevens.
- Periodiek informeren (minimaal 3x : doorgaans na de wenperiode, bij 3 resp. 5 jaar en bij overgang naar de basisschool c.q. groep 3).

B7 Rekening houden met de thuistaal*Toelichting*

- De leidsters/leerkrachten weten welke taal ouders thuis spreken.
- Informatie over de ontwikkeling van het kind, VVE-activiteiten en over de instelling kunnen worden vertaald in de thuistaal, wanneer ouders geen Nederlands spreken en lezen.
- Zo nodig kan er een tolk worden ingezet (bijvoorbeeld tijdens oudergesprekken).
- Er wordt ouders ondersteuning geboden in het aanleren van de Nederlandse taal (woordenlijsten in verschillende talen, kleine taalopdrachtjes of bijscholing)

Norm voldoende

Deze indicator is facultatief. Hij wordt beoordeeld als er op gemeentelijk niveau afspraken over zijn (zowel 'positief' over het belang van de thuistaal, als 'negatief' over dat er alleen in het Nederlands gecommuniceerd moet worden).

- Weten welke taal thuis gesproken wordt.
- Belangrijke schriftelijk informatie in thuistaal (als dat nodig is).

Sandra Beekhoven (Sardes)

In gesprek met Jo Hermanns

Investeren in ouders; voorwaarde voor passend onderwijs

Volgens Jo Hermanns, hoogleraar pedagogiek aan de Universiteit van Amsterdam, biedt passend onderwijs zeker kansen. Een belangrijke voorwaarde voor succes is echter dat er sprake is van een goede relatie tussen de ouders en de school en dat deze partijen effectief met elkaar samenwerken. Daarin zullen scholen moeten investeren. Omdat beide partijen het beste voor hebben met het kind, is er een ideale basis voor een goede samenwerking.

Jo Hermanns heeft het onderwijs leren kennen vanuit verschillende posities: als vader, als actief lid van schoolbesturen en medezeggenschapsraden en als lid van de adviesraad van de Inspectie van het Onderwijs. Een aantal jaren nam hij deel aan de Advies Commissie Toelating en Begeleiding (ACTB¹), een commissie die bemiddelt bij

conflicten tussen scholen en ouders van kinderen met leerlinggebonden financiering (LGF). Ook staat het belang van het kind centraal in zijn werk als hoogleraar pedagogiek aan de Universiteit van Amsterdam. Redenen genoeg om met Hermanns in gesprek te gaan over ouderbetrokkenheid en in het bijzonder over ouderbetrokkenheid en passend onderwijs.

¹ Inmiddels is de taak van deze commissie ondergebracht bij de Commissie Gelijke Behandeling.

Passend onderwijs

Het nieuwe beleid is erop gericht dat leerlingen die behoefte hebben aan extra ondersteuning passend onderwijs krijgen. Ouders hoeven zelf niet langer op zoek naar een passende onderwijsplek voor hun kind, want ieder schoolbestuur krijgt een zorgplicht. Dit houdt in dat scholen – samen met het samenwerkingsverband waarvan zij deel uitmaken – voor ieder kind dat extra ondersteuning nodig heeft een passende onderwijsplek moeten vinden.

Er komen ongeveer 75 samenwerkingsverbanden in het primair onderwijs en 75 samenwerkingsverbanden in het voortgezet onderwijs. De leerlinggebonden financiering (LGF) komt te vervallen; extra zorgbehoeften worden door de samenwerkingsverbanden zelf vastgesteld. De wet Passend Onderwijs lijkt de positie van ouders te versterken. De praktijk zal echter moeten uitwijzen hoe een en ander zal uitwerken².

² De Tweede Kamer heeft in maart 2012 ingestemd met het wetsvoorstel passend onderwijs. Het voorstel ligt nu (juni 2012) ter goedkeuring in de Eerste Kamer.

Vier vragen

Volgens Hermanns zijn de effecten van passend onderwijs moeilijk te voorspellen. Passend onderwijs biedt scholen nieuwe kansen, doordat de focus niet meer alleen ligt op het diagnosticeren

“Een goede, werkbare relatie tussen school en ouders is bepalend voor het welslagen van passend onderwijs.”

van kinderen. Reguliere basisscholen kunnen de aanwezigheid van kinderen met een beperking soms problematiseren. Het is beter deze kinderen niet als ‘anders’ te zien, maar te kijken naar de mogelijkheden van het kind. Sommige scholen doen dat nu al, maar er zijn ook scholen waarvan te betwijfelen is of zij de kansen die passend onderwijs biedt (willen) grijpen. Dat is jammer, omdat scholen vaak meer kunnen dan ze denken. Het gaat niet (alleen) om het stellen van de juiste diagnoses, scholen zouden altijd vier vragen moeten beantwoorden:

1. Wat is de didactische behoefte van het kind?
2. Welke mogelijkheden heeft de school?
3. Wat is hier meer nodig?
4. Zijn de middelen die in het bereik liggen toereikend?

Zo worden de middelen die de school, externe deskundigen en ouders kunnen inzetten gemobiliseerd, zodat het kind met een beperking optimaal wordt ondersteund.

Verschil van mening

Ouders en school kunnen van mening verschillen over wat er nodig is om het kind op school te houden. Zo bieden ouders bijvoorbeeld aan om het kind te komen verschonen, maar vindt de school dit een inbreuk op het didactische proces. Hieraan kan angst ten grondslag liggen; men is bang het niet aan te kunnen of overbelast te raken. In enkele gevallen is er sprake van gemakzucht van de leerkracht of de schooldirecteur. De ACTB werd ingeschakeld als ouders, nadat zij

LGF verkregen, in conflict kwamen met de reguliere school waar zij hun kind (verder) onderwijs wilden laten volgen. De ervaring van de ACTB leert dat bemiddeling vaak voldoende is om deze conflicten op te lossen. De bemiddeling leidde er meestal toe dat ouders en school weer samen werken aan het gedeelde belang: het belang van het kind. Soms was er sprake van een impasse: de ouders wilden hun kind graag op een bepaalde school geplaatst zien, terwijl de betreffende school aangaf dat zij het kind geen onderwijsplaats kon bieden. In dat geval kwam de zaak voor de rechter, die vaak de ouders in het gelijk stelde. Achteraf bleek dat ook dergelijke ‘gedwongen plaatsingen’ uiteindelijk goed verliepen. Ook uit onderzoek³ blijkt dat zo’n situatie geen negatieve effecten heeft op de ontwikkeling van kinderen.

Belangrijkste voorwaarde

Het gebrek aan een duidelijke, door de overheid geformuleerde visie, ziet Hermanns als mogelijk zwak punt van het nieuwe beleid. De samenwerkingsverbanden passend onderwijs moeten zelf een visie formuleren, zonder dat er een eenduidig beeld is waarop deze moet uitkomen. De wet geeft ruimte om alles bij het oude te laten, bijvoorbeeld door als samenwerkingsverband alleen het geld te verdelen. In dat geval zal de instroom naar het speciaal onderwijs mogelijk wel afnemen, maar zal er verder weinig inhoudelijke ontwikkeling zijn. Het is beter als de overheid een duidelijke visie formuleert als richtlijn voor de samenwerkingsverbanden, waarin meer is uitgewerkt hoe ouders en scholen kunnen samenwerken. Volgens Hermanns is dit een gemiste kans.

Hij stelt dat een goed onderhouden relatie tussen ouders en school de belangrijkste voorwaarde is voor het slagen van passend onderwijs. Een goede relatie met ouders staat voorop; dat bewerkstelligen is veel belangrijker dan bereiken dat er genoeg ouders komen helpen tijdens de knutselmiddag. De professionals van een basisschool doen er daarom goed aan om echt in contact te

3 N.M. Ruijs, T. Peetsma & I. van der Veen (2010). The presence of several students with special educational needs in inclusive education and the functioning of students with special educational needs. *Educational Review*, 62(1), 1-37

komen met de ouders van hun leerlingen. Daartoe focussen zij niet alleen op problemen, maar bespreken zij positieve aspecten van het functioneren van de kinderen. Het is niet onverstandig om te investeren in het aanleren van gesprekstechnieken. En: ga op huisbezoek! (zie ook het artikel over de Van Ostadeschool”.

Gemeenschappelijk doel

Sommige leerkrachten bewaren een zekere afstand tot ouders. Mogelijk is de reden hiervoor dat leerkrachten vinden dat ouders onvoldoende didactische kennis hebben. Het is van belang om vanuit verschillende perspectieven naar het kind te kijken (de drie kerngebieden: thuis, school en samenleving). Leerkrachten moeten hiertoe het initiatief nemen en ruimte creëren voor gezamenlijkheid. Dat ouders veel verschillende (sub)culturen vertegenwoordigen is geen probleem, want er is een gemeenschappelijk doel: ouders willen het goede doen voor hun kind en scholen

willen dat ook. Omdat beide partijen het beste voorhebben met het kind, zowel op cognitief als op sociaal emotioneel vlak, is er een ideale basis voor samenwerking. Veel scholen lukt dit steeds beter,

“Het gebrek aan een duidelijke, door de overheid geformuleerde visie is mogelijk een zwak punt van het nieuwe beleid.”

er is een positieve ontwikkeling gaande. De leerkracht die een ouder op de ouderavond ontvangt met de woorden: “Ik weet eigenlijk niets positiefs over uw kind te vertellen”, zal hopelijk snel tot het verleden behoren. Een werkbare relatie tussen school en ouders is dus bepalend voor het welslagen van passend onderwijs. Als die basis goed is, zullen ouders en school gezamenlijk oplossingen vinden voor kinderen met problemen.

Activiteiten om dit te bevorderen zijn bijvoorbeeld: investeren in communicatieve vaardigheden van leerkrachten, meer op huisbezoek gaan, investeren in wederzijds vertrouwen en het belang van het kind voor ogen houden. Conflicten over kinderen met een LGF ontstaan alleen als er al iets mis is met die basis.

VVE

Tot slot komt ouderbetrokkenheid in VVE aan bod. Hermanns voerde verschillende studies uit waarin werd bekeken in hoeverre de rol van ouders invloed heeft op het effect van VVE-programma's.

In Amerika werkt men met effectieve programma's waarin de samenwerking tussen ouders en scholen als uitgangspunt wordt genomen. Zowel ouders als professionals leren eenzelfde manier van omgaan met kinderen aan, zodat er zowel thuis als op school duidelijke richtlijnen zijn. In Nederland zijn de VVE-programma's centrumgericht en speelt ouderbetrokkenheid een veel te marginale rol. Dat is de reden dat de programma's onvoldoende uit de verf komen. Programma's zouden meer resultaat opleveren wanneer er zowel centrumgericht als thuisgericht zou worden gewerkt (zie artikel Jeroen Aarssen en factsheet Ouderbetrokkenheid'.

Factsheet Ouderbetrokkenheid

Wat werkt?

Op basis van onderzoek kennen we de volgende feiten:

- Ouderbetrokkenheid levert het meest op bij jonge kinderen. Jonge kinderen zijn afhankelijker van hun ouders dan oudere kinderen en de ontwikkeling op jonge leeftijd is zeer bepalend voor de latere ontwikkeling (Heckman).
- Een voorspoedige ontwikkeling wordt bevorderd door een liefdevolle band met de ouders, een stabiele omgeving en stimulerende interacties tussen ouders en kind. Inspanningen om ouderbetrokkenheid te stimuleren moeten daarom rekening houden met de thuissituatie. Het is belangrijk om ouders als opvoeders zelfvertrouwen te geven (Shonkoff & Philips; Epstein).
- Voorlezen is een effectief middel om de taalontwikkeling van kinderen te stimuleren. Het is mogelijk, en niet ingewikkeld, om ouders te leren hoe zij hun kind effectief kunnen voorlezen (Snow; Leung; Huebner).
- Spelletjes doen is goed voor de taal- en denkontwikkeling van kinderen. Het is mogelijk om dit aan ouders te leren, maar dit vereist wel een intensieve aanpak (Mesman).
- Wat ouders thuis doen is belangrijker voor de ontwikkeling van het kind dan wat ouders op school doen. De 'leeromgeving thuis' (Home Learning Environment) is zeer bepalend voor de ontwikkeling van kinderen (Harris & Goodall; Melhuish).
- Informele betrokkenheid op school (bijvoorbeeld hand-en-spandiensten) en formele betrokkenheid op school (bijvoorbeeld deelname aan de ouderraad) hebben nauwelijks of geen effect op de ontwikkeling van kinderen (Desforges & Abouchar).
- Hoge verwachtingen en ambities van ouders leiden tot meer succes op school. Initiatieven die gericht zijn op versterking van de ouderbetrokkenheid, moeten ouders inspireren om hoge verwachtingen te hebben van hun kind (Fan & Chen).
- Een aanpak die is gericht op zowel het gezin als de instelling ('home-based' en 'centre-based') is effectiever dan een aanpak die zich richt op een van beide (Blok & Leseman).
- Onder ouders bestaan misvattingen over hoe kinderen zich ontwikkelen en welke facetten van de ontwikkeling belangrijk zijn voor succes op school. Daarom is het raadzaam om ouders hierover te informeren (Barbarin).

Keien van kinderen!

Dit boek staat vol met ideeën en tips voor ouders om hun kinderen te helpen zich zo goed mogelijk te ontwikkelen. Op allerlei gebieden: taalontwikkeling, creativiteit, sociaal-emotionele ontwikkeling, motoriek en denken. Het boek geeft suggesties hoe ouders kinderen kunnen stimuleren in alledaagse situaties: in en om het huis, op reis, op vakantie of wanneer ze ook maar met hun kinderen samen zijn.

De auteur is psycholoog en gespecialiseerd in de ontwikkeling van kinderen. Hij schreef dit boek in opdracht van Sardes.

Hans Cohen de Lara

Keien van kinderen!

Uitgeverij Zwijsen, 2009, 104 pagina's

ISBN: 9789048705122

Prijs: € 19,35 (webshop.zwijsen.nl)

Uit de vakpers

Ouders Online

Superboek over peuters en kleuters

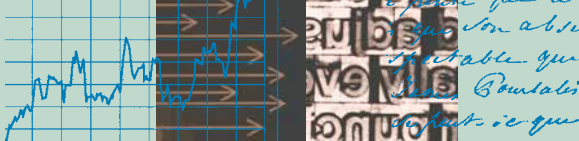
Goede boeken over de ontwikkeling van jonge kinderen zijn schaars. De meeste zijn geschreven voor professionals. Maar nu kregen we ineens iets binnen wat voor ouders niet alleen begrijpelijk is, maar ook heel aantrekkelijk. De toon is positief en stimulerend. De auteur bespreekt een aantal talenten: de denker, het talenwonder, de artiest, de persoonlijkheid en de atleet. Deze aanpak alleen al, laat zien dat deze man van kinderen houdt, en vooral wil zien wat ze wél kunnen. Geen problematisch gedoe met gezocht over problemen. Wat een verademing! Kortom: een superboek!

Kinderopvang

Het eerste wat opvalt aan *Keien van kinderen* zijn de prachtige illustraties, de prikkelende lay-out en de veelzeggende hoofdstukken als Bloeiende talenten, De denker en De atleet. Dat maakt het aantrekkelijk om eens dieper in deze keien te duiken, een boek voor ouders van jonge kinderen. ...Ouders worden op een speelse manier geprikkeld om actief bij te dragen aan de ontwikkeling van hun kind. ... Wat vooral goed naar voren komt, is de kracht van het kind, dat geboren wordt met al zijn talenten en dus daarmee als het ware een goede begeleiding afdwingt.

BBMP in de kinderopvang

Dit boek beschrijft ontwikkelingsstimulering op een onnadrukkelijke en natuurlijke manier, in alledaagse situaties. En dat is nu net wat veel pedagogisch medewerkers ook willen lezen. Het grappige is dat ook wordt beschreven wat er binnen de kinderopvang en op school gebeurt aan ontwikkelingsstimulering. Mooie check!

Sardes is een advies- en onderzoeksbureau dat de ontwikkelingskansen van kinderen en jongeren wil vergroten. Wij voelen ons betrokken bij maatschappelijke vraagstukken over onderwijs, opvang en opvoeding. Door wetenschap, beleid en praktijk bij elkaar te brengen, komen we tot slimme oplossingen.

Wij halen ons enthousiasme uit het, samen met opdrachtgevers, zoeken naar creatieve antwoorden op complexe vraagstukken. We bundelen onderzoek, advies, ontwikkeling en scholing. Ook begeleiden we innovatieprocessen en zorgen we ervoor dat nieuwe werkwijzen in de praktijk worden ingevoerd. Daarnaast voeren wij het management van omvangrijke landelijke vernieuwingsprogramma's, zoals Vversterk en schakelklassen. Als netwerkorganisatie werkt Sardes graag samen met partners die complementaire expertise inbrengen.

Eerder verschenen Sardes Speciale Edities:

Nummer 1, September 2006:	Op weg naar zorgplicht en passend onderwijs
Nummer 2, April 2007:	Positief Jeugdbeleid
Nummer 3, Mei 2007:	Stand van de achterstand
Nummer 4, Mei 2008:	Het grote debat over het kleine kind
Nummer 5, Juni 2008:	Toekomstbeelden van de brede school
Nummer 6, September 2008:	Passend Onderwijs. Kansen in beeld!
Nummer 7, April 2009:	Ideeën over het Bewijs voor Onderwijs
Nummer 8, Maart 2010:	Profileren en indiceren
Nummer 9, September 2010:	Zelfsturing als basis voor de ontwikkeling van het kind
Nummer 10, November 2010:	Talenten!
Nummer 11, April 2011:	Gebouwen voor kinderen
Nummer 12, November 2011	Drie jaar!